

Luceafărul

Revistă pentru literatură,

▣ ▣ artă și știință ▣ ▣

.....
Apare de douăori pe lună ▣

.....
Redactor : Oct. C. Tăslăuanu

An. XII.

nr. 2.

▣ ▣ Cuprinsul : ▣ ▣

Oct. C. Tăslăuanu . Românii și Ungurii.
Maria Cunțan . Triole (poezie).
Yeniamin Neștru . Un ban nou.

I. N. Pârvulescu . Nopti de toamnă (poezie).
I. Agârbiceanu . Arhanghelii (roman).
Ecaterina Pitiș . Cântec (poezie).

Cronici: R. : Un exemplu pentru noi. D. N. Cabadaieff : Un pictor bulgar: Ivan Mărkvicka. * * * : Mișcarea cooperativă. Insemnări: Armistițiul literar. Literatura de Crăciun. Un început de polemică literară. O propunere. Slavii de sud. Yotul universal. Martirii școalei secundare. Păcatul. Tolstoi și Rubinstein. Centenarul lui Gr. Alexandrescu, Ion Maiorescu. Icoane sfinte. — Poșta redacției. — Bibliografie.

Ilustrațiuni: I. Mărkvicka: Sâmbăta morților. Principesa Maria Luisa a Bulgariei, în costum vechiu de domniță bulgară. Portretul regelui Ferdinand al Bulgariei. Turc fumând. Nuntă țărănească bulgară. O mireasă bulgară din jurul Sofiei. Țigănci. Jocul național bulgar „Raceniță”. Păstorii. Cap de studiu. Păstor de capre. Jertfa (Corbanul) dela Sf. Gheorghe.

Sibiu, 16 Ianuarie v. 1913

Prețul unui număr : 80 bani.

LUCEAFĂRUL

REVISTA ILUSTRATĂ PENTRU LITERATURĂ, ARTĂ ȘI ȘTIINȚĂ.

APARE SUB ÎNGRIJIREA UNUI COMITET DE REDACȚIE

Colaboratori: I. Agârbiceanu, D. Anghel, Z. Bârsan, G. Bogdan-Duică, Dr. T. Brediceanu, Dr. C. Bucșan, Al. Cazaban, Il. Chendi, I. Ciocărlan, V. Cioflec, D. N. Ciotori, Al. Ciura, Otilia Cozmuța, Maria Cunțan, Dr. Silviu Dragomir, I. Duma, Victor Eftimiu, I. Enescu, Aurel Esca, Elena Farago-Fatma, Em. Gârleanu, Dr. Onisifor Ghibu, Octavian Goga, Eugen Goga, Ion Gorun, A. Herz, Constanța Hodoș, Nerva Hodoș, Șt. O. Iosif, I. I. Lăpădatu, E. Lovinescu, Dr. I. Lupaș, Liviu Marian, Dr. I. Mateiu, Octav Minar, Corneliu Moldovan, Dr. G. Murnu, D. Nanu, V. C. Osvadă, I. Paul, Cincinat Pavelescu, H. P. Petrescu, Ecaterina Pitiș, Gh. Popp, Dr. Sextil Pușcariu, Dr. P. Roșca, G. Rotică, M. Sadoveanu, C. Sandu-Aldea, M. Săulescu, M. Simionescu-Râmniceanu, V. Șorban, I. U. Soricu, Victor Stanciu, Caton Theodorian, D. Tomescu, Lazar Triteanu.

ABONAMENT:

Ediția simplă

În Austro-Ungaria:

1 an . 20 cor., 6 luni . 10 cor.

Pentru preoți, învățători și studenți:

1 an . 16 cor., 6 luni . 8 cor.

În România și străinătate:

1 an . 26 cor., 6 luni . 13 cor.

Ediția de lux

În Austro-Ungaria:

1 an . 26 cor., 6 luni . 13 cor.

În România și străinătate:

1 an . 32 cor., 6 luni . 16 cor.

Reclamațiile sunt a se face în curs de 14 zile după apariția fiecărui număr. Pentru orice schimbare de adresă se vor trimite 20 bani în mărui postale.

Abonamentele, plătite înainte, sunt a se trimite la adresa:

Adm. rev. „Luceafărul“, Sibiu (Nagyszeben).

Cărți mai nou apărute:

Almanahul societății scriitorilor români 1913. Cor. 1.25.

Agârbiceanu, I., *Schițe și povestiri*. Cor. 2.—

Barițiu, Gh., *Studii și articole* cu o prefață de Dr. I. Lupaș. Cor. 1.50.

Borcia, E., *Versuri fluturate*. Cor.—.60.

Bratescu-Voinești, *Intunec și lumină*, nuvele și schițe. Cor. 2.—

— *Pe marginea cărților*. Cor.—.30.

Bud, T., *Date istorice despre protopopiatele, parohiile și mănăstirile române din Maramurăș din timpurile vechi până în anul 1911*. Cor. 3.—

Chiru-Nanov. I., *Așa i-a fost scris...* nuvele. Cor. 1.75.

— *Peste Dorna*. Cor. 1.50.

Ciura, Al., *Foiletoane (1907—1910)*. Cor. 1.60.

Coranul, trad. de Dr. S. O. Isopescul. Cor. 10.—

Dumont, M., *Povestiri morale* pentru copii, traducere din franțuzește de E. Vincler. Cor. 1.25.

Enescu, I., *Cooperativele săt.* Cor. 1.50.

Ghica, N. D., *Iuliu Cesar*, după Shakespeare. Cor. 1.50.

Gorun, I., *Lumea năcăjită*, povestiri. Cor. 2.—

Iorga, N., *Cugetări*. Cor. 2.50.

Iorga, N., *Les Roumain et le nouvel état de Choes en Orient*. Cor.—.50.

— *Trei drame*. Cor. 2.—

Masoch, S., *Fiul iubitei*, trad. de I. Costantinescu-Delabaia. Cor.—.30.

Modestu, C., *Calde și Reci*, pagini umoristice, versuri și proză. Cor. 1.—

Nădejde, H. I., *Educația în Anglia*, Cor.—.50.

Negru, N., *Mărturisiri*, nuvele. Cor. 2.—

Pațiția, R., *Țara Țopilor*. Despre trecutul Munților-Apuseni ai Transilvaniei. Cor. 1.60.

Rosetti, R. D., *Prin Pravoslavnică Rusie*, note de călătorie. Cor. 2.—

Sadoveanu, M., *Bordeenii și alte povestiri*. Cor. 2.—

— *Floare ofilită*, roman, ed. II. Cor. 2.—

Sandu-Aldea, C., *Pe Mărgineanca*, nuvele și schițe. Cor. 2.—

Shakespeare, *Negutătorul din Veneția*, comedie în 5 acte, trad. din englezește de C. A. Ștefănescu. Cor.—.75.

Vazoff, I., *Sub jugul turcesc*. Roman din viața Bulgarilor în ajunul liberării lor, traducere de M. Argeșeanu. Cor.—.30.

Zaharie, N., *Mihail Eminescu*, viața și opera sa. Cor. 4.—

— *Psihologia oamenilor mari*. Cor. 2.—

Se află în depozit la librăria lui W. Krafft în Sibiu.

Expedierea se face mai ușor trimițându-se banii înainte, adăugându-se la prețul cărții încă 30—40 fil. pentru expedierea francată.

Cereți catalogul librăriei.

Catalogul la cerere gratis și franco.

BUGEFARZE

Orice reproducere fără indicarea izvorului e oprită

Românii și Ungurii.

I.

Aceste două elemente menite să formeze împreună cu Germanii un zid de despărțire între Slavii de nord și cei de sud au interese comune de viață, după cum s'a mai spus și altădată în revista noastră. O înțelegere între acestea două popoare se impune mai ales în împrejurările grele de astăzi, când primejdia unui război între monarhia habsburgică și Rusia plutește în aer.

Statul ungar, dacă are în vedere interesele monarhiei și interesele de viață ale neamului unguresc, trebuie să rupă cu politica absurdă de maghiarizare din epoca dualistă, și să se împace cu idea autonomiilor naționale pentru toate popoarele din monarhie. Autonomiile naționale vor cere, însă, o revizuire a constituției statului ungar și a celui austriac; vor cere o nouă formă de stat, la temelia căreia va fi principiul național.

Ca întreaga monarhie să nu fie supusă unei sguduirii interne, trebuie să se găsească formulele de tranziție, cari să pregătească lent consolidarea monarhiei pe baza acestor autonomii naționale.

Una dintre aceste formule ar fi să se garanteze tuturor naționalităților libera dezvoltare. În ce ne privește pe noi Românii, credem că minimul drepturilor ce e dator să ni-l dea statul ungar, îl putem cuprinde în următoarele puncte:

1. Statul ungar să întreprindă legături amicale cu România și ca urmare a acestei amiciții să desființeze toate prohibițiile, cari ținesc împiedecarea unității culturale a tuturor Românilor (să permită legăturile bisericilor noastre cu cele din România; să permită in-

trarea în Ungaria a tuturor ziarelor, revistelor și cărților din România; să permită venirea în Ungaria a conferențiarilor, a trupelor teatrale și a altor artiști fără a cere autorizație specială dela guvern).

2. În convențiunile comerciale cu România, statul ungar să respecte interesele elementului românesc din Ungaria, mai ales a locuitorilor din preajma frontierei române.

3. În armata comună și la honvezi instrucția feciorilor români să se facă în limba română. În justiția militară să se respecte drepturile limbii române.

4. Statul ungar să recunoască poporul român de individualitate politică alcătuitoare de stat și să-i asigure dezvoltarea lui etnică prin instituții de drept public.

5. Românii să aibă libertatea legală de a se organiza în partid politic de sine stătător și să poată funcționa liber și independent ca și celelalte partide politice din Ungaria.

6. Poporul român să fie reprezentat în corpurile legiuitoare și în delegațiuni, în proporția sa numerică. Deputații partidului național român să participe în toate comisiunile parlamentare, în cari se tratează chestiuni privitoare și la Români.

7. Să se introducă și în Ungaria votul universal direct, secret și după comune, iar arondarea cercurilor românești să se stabilească în înțelegere cu partidul național român.

8. Egala îndreptățire a tuturor naționalităților din Ungaria să se garanteze prin legi speciale, abrogându-se toate legile și dispozițiile anterioare cari nesocotesc principiul egalei îndreptățiri.

9. Statul ungar să garanteze prin legi autonomia deplină a ambelor biserici române (ortodoxă și unită). Să revoace toate ordonanțele ministeriale, cari știrbesc autonomia bisericii ortodoxe. Statul să permită înființarea de noi episcopii românești după trebuință. Comunele românești din noua episcopie gr.-cat. maghiară și din vicariatul săcuesc să fie retrocedate episcopilor românești cărora au aparținut. — Ambele confesiuni române să beneficieze de ajutoare din vistieria statului în proporția numărului de credincioși și să li se pună la dispoziție mijloacele materiale necesare pentru administrarea autonomă a bisericilor. Să se modifice legea de congruă, adică §-ii, cari nesocotesc autonomia bisericilor. — Arhieriei aleși cu majoritate de voturi să fie întăriți fără nici o condiție. — Nici o lege specială, care privește mai deaproape interesele bisericilor românești să nu se prezinte corpurilor legiuitoare fără știrea și consimțământul bisericilor. — În ministerul de culte și instrucție publică să se înființeze o secție specială pentru afacerile bisericesti, școlare și culturale ale Românilor. Șeful acestei secții să fie un român, în calitate de consilier ministerial, iar funcționarii să fie toți români de ambele confesiuni.

10. Statul ungar să respecte egala îndreptățire în învățământul universitar, secundar și primar. Și anume:

a) Limba și literatura română la universitățile din patrie să fie propusă de oameni de știință, numiți dintre cetățenii ungari din partea ministerului, la recomandarea „Asociațiunii”. La universitățile din Budapesta și Cluj să se înființeze catedre pentru istoria Românilor. Profesorii acestor catedre să fie numiți de minister iarăș la recomandarea „Asociațiunii”. — Societățile studențești universitare cu caracter național să fie respectate și sprijinite, atât de stat, cât și de universități, ca și societățile studențești maghiare similare. — Să se permită și să se sprijinească clădirea câte unui cămin studențesc în Budapesta și Cluj, în cari să se adăpostească universitarii români lipsiți de mijloace. — Studenții să nu fie per-

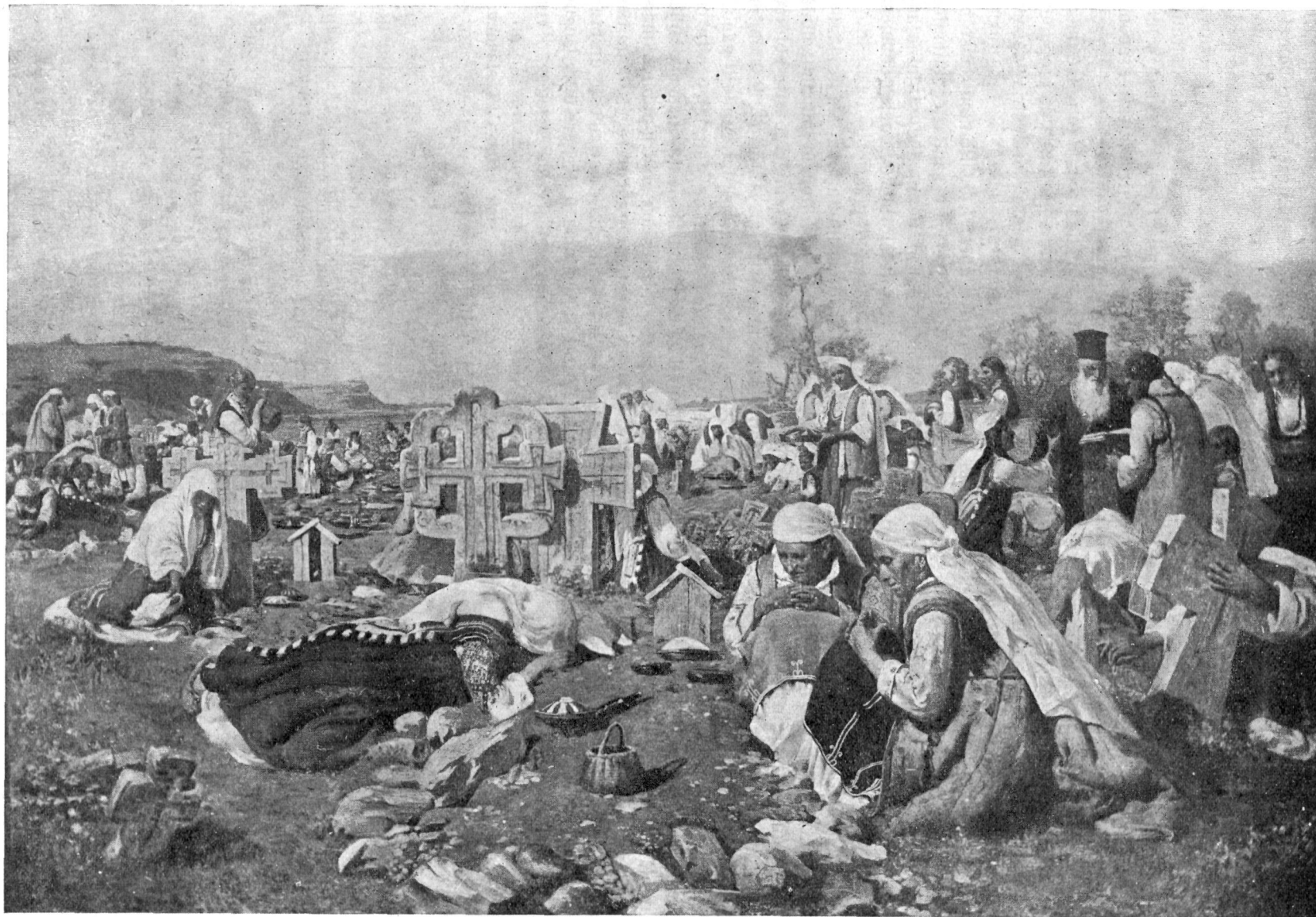
secutați și trași în cercetare disciplinară pentru convingerile și manifestațiunile lor politice.

b) Statul ungar să susțină licee cu limba de propunere română în părțile locuite de Români. Până când se va putea realiza înființarea acestor licee, guvernul să revină asupra dispozițiilor luate față de liceele din Năsăud și Beiuș, permițând să se propună toate obiectele în toate clasele liceale numai în limba română. Să completeze cu ajutor de stat liceul român din Brad. Să prefacă în liceu românesc liceele de stat din Lugoj și Sibiu. În toate liceele statului aflătoare pe teritoriul locuit de Români și cercetate de Români, limba română să se propună ca studiu obligator pentru Români. Înființarea liceelor românești și internatelor de băieți din partea bisericilor românești sau altor societăți să fie permisă și sprijinită de stat.

c) Învățământul primar să fie gratuit. Statul să susțină școale primare cu limba de propunere română în comunele rurale în cari majoritatea locuitorilor sunt Români. Până la realizarea acestora, guvernul să abroge legea lui Apponyi și să revoace ordonanțele ministeriale privitoare la școalele populare, cari ținesc maghiarizarea. Legea lui Apponyi să fie înlocuită cu o lege întemeiată pe principiile pedagogice moderne și pe principiile naționale. — Catechizația elevilor români să se facă, la toate institutele de învățământ, în limba română. — Manualele de învățământ pentru școalele românești să se aprobe la recomandarea secției speciale din ministerul de culte și instrucțiune publică, a cărei înființare am cerut-o în punctul 9.

d) Statul să susțină școale normale (preparandii) de stat cu limba de propunere română. Școalele normale existente să fie subvenționate de stat și să fie puse sub controlul secției speciale românești din ministerul de culte și instrucțiune publică.

11. Statul să garanteze prin lege dreptul de liberă întrunire și asociare pe baze naționale. — În special înființarea societăților culturale de orice fel să fie pe deplin liberă. Societățile culturale mai importante să fie

I. Mårkvicka: Söndagen i skogen.

sprijinite materialicește de stat și să aibă aceleași înlesniri ca și societățile maghiare similare (reduceri la tren, corespondența scutită de porto postal etc.). Statul să sprijinească înființarea de teatre populare în orașele și satele cu populație românească.

12. Statul să garanteze prin lege deplina libertate a presei și să desființeze cautiunea politică.

13. Statul să garanteze prin lege că poporul român va fi judecat în limba lui proprie. — La tribunalele și judecătoriile aflate pe teritoriul locuit de Români să fie numiți judecători români. La aceste tribunale și judecătorii limba română să fie introdusă în vorbire și în scris (pârile, pertractările și sentințele să se facă în limba română).

14. Statul să garanteze prin lege că poporul român va fi administrat în limba lui proprie. Autonomia comitatelor și comunelor să fie garantate prin lege. Limba oficială în comitatele și comunele în cari majoritatea locuitorilor sunt Români să fie cea românească. În comitate și comune să se respecte și limba minorităților. Comitatele și cercurile administrative să se arondeze după naționalități. În comitatele și comunele locuite de Români funcționarii să fie de naționalitate română. Să se introducă votul universal și în administrație.

15. Colonizările pe moșiile statului, în părțile locuite de Români, să se facă cu plugari

români destoinici. În fiecare comitat locuit de Români să se înființeze ferme model și școale de agricultură cu limba de propunere română. Acțiunea de ajutorare economică a statului să se extindă și asupra ținuturilor românești. Statul și organele administrative să sprijinească însoțirile cari există și cari se vor mai înființa pentru întărirea economică a poporului român.

16. Statul să susțină școale practice de industrie și de comerț cu limba de propunere română. Să sprijinească industria casnică românească.

17. În părțile locuite de Români să se îngrijească de un serviciu sanitar conștient, creând noi posturi de medici și înființând spitale. În comitatele și comunele românești toți medicii să fie Români.

Postulatele de ordin național ale Românilor cuprinse în aceste 17 puncte nu sunt nouă. Ele se găsesc în programele noastre politice, în diferite memorii și cuvântări ale Românilor. Le-am adunat și le-am întregit cu gândul de a le da publicității ca material pentru cei chemați să cârmuiască viața noastră politică și ca puncte de orientare pentru publicul mare.

Părerea noastră personală e că, împlinindu-ni-se și garantându-ni-se aceste drepturi, s'ar putea înigheba o înțelegere între Unguri și Români. Despre această înțelegere vom mai vorbi.

Oct. C. Tăslăuanu.

Triole.

1.

Se sbat de maluri valurile firei,
Aud mereu cântarea lor păgână
„Eu nu cunosc beția fericirii“.

Din viața lor nimic n'o să rămână
Nici visul meu, doar lacrimile lirei
Pe flori sădite de-a durerii mână.

2.

Bat la fereastră zorile-aurii
S'au stins demult cele din urmă stele;
S'aude ciripit de rândunele.

Copil plâpând al chinurilor mele,
Iubire crudă pleacă 'n sbor cu ele
Sau dormi de-acum și nu te mai trezi.

3.

Un înger alb spre patul tău se 'nchină,
Ca valuri obosite de furtună
Scad patimile tale și s'alină.

Te-atinge cu aripa lui aurită
Îngerul blând și fruntea-ți încunună,
Binecuvânt durerea ta iubită.

Maria Cunțan.

Un ban nou.

Mai rămăsesem trei inși la masă: eu, Alexandru și nenea Lică, nenea Lică burlacu, cum îi spuneam toți. Trecuse demult de miezul nopții. Eram cam căftăniți. Vinul și țigările ne răsculasera nervii, încât nu ne trebuia decât o vorbă ca să sărim toți trei în sus și să gesticulăm. Căci discutăm. Se putea doar o noapte de cafenea cu nenea Lică fără discuție? Nu se putea. El găsea oricând ceva de întrebat și ceva de răspuns. Iscoada tuturor lucrurilor! Te frământă într-o problemă ceasuri întregi ca să te scoată la urmă tot necopt. Asta era farmecul lui. — Băiete, încă una pentru dumnealor, că n'au priceput! — și iar te luă. Și-l ascultai bucurat totdeauna. De astădată se părea însă că totuși o s'o sfârșim mai repede. Eram noi surescitați și aveam și destulă dragoste de stat, adecă bani, dar cu toate acestea. Intrasem prea de vreme în așa numita fază duioasă. Vinul ne era tot mai acru și pleoapele tot mai grele. Monosilabicele încă năvăleau cu o iuțeață vertiginoasă în rol: ce, ha, cum, da, nu, hâ!... Asta din urma închipuia răsul. Poate că ne-am fi și sculat să plecăm, dacă... dacă — nenea Lică e un veșnic dacă — dacă nenea Lică nu s'ar fi pornit așa dintr'odată, așa netam-nesam, ca el:

„Și zi așa cu amintirile!...”

Firește că aceste vorbe spuse într'un ton de atac ne-au înviorat. Eră vorba doar de o discuție pe care o terminasem înainte cu vr'un ceas, fără nici un rezultat, fără învinși și învingători.

„O fi, măi băieți, eu însă nu cred. Nu cred... Băiete, încă două pentru dumnealor, fiindcă n'au priceput...”

Alexandru m'a călcat pe picior.

„Nu cred, măi băieți. Și ce vă rog acum, e să tăceți și să mă lăsați să vorbesc. Nu cred. Pentru ce? Pentru mine, mă, și pentru sufletul meu. Acum e adevărat că adevărul nu-i acelaș pentru fiecare om. Unul e al copilului, altul al femeii și altul al bărbatului. Unul e al tău, Alexandre, om în puterea tinereții, iubit de toată lumea și altul e al meu, chelu, bătrân, storsu de vlagă și stimatul de — cine poate. Una e să privești vieța

cu ochii tăi cei sănătoși, măi băiete, și alta să o privești cu ochianu. Căci cam aci vine. Pentru că zici tu Alexandre: — Amintirile, ce sunt amintirile? Nu sunt. Omul trăiește numai astăzi. Ieri și alaltăieri sunt înghițite de stomahul orb, fără fund, al vremii... Foarte bine. Dar zic eu: — Ian, să fii podagros ca mine, ian, să stai într'o dup'amiază ploioasă întins pe divan cu doftoria la nas și ian, să simți tu cum într'un moment îți ies durerile din trup și vine cineva, unul de nu-l vezi, unul de-ți lasă puțin pleoapele în jos, îți pune un ochian fermecat la ochi și-ți zice: — Uită-te Lică, uită-te... Iacă mamă-ta, iacă tată-tău... Bună ziua, maică, ce mai faci, taică... Ei, ei, nu știți voi băieți, n'aveți de unde. Sunteți tineri...”

Cine știe ce putere a exercitat zeița păcii asupra noastră, asupra mea și asupra lui Alexandru, în vremea cât a vorbit nenea Lică, căci am tăcut. Nu l-am contrazis. Am tăcut și l-am ascultat. Eu cel puțin l-am ascultat. Mă uitam cum își micește ochii din ce în ce mai mult, după cum vorbește. Îl urmăream cum duce paharul la gură, dar îl ascultam.

„Amintiri!... Amintiri sunt ele de fost, dar nu se pot povesti. Asta-i greșeala lor. Și nu se pot povesti fiindcă alea-s chipuri, mă. Nu știu când drac am cetit o carte de amintiri. Prostii și minciuni. Amintirile se văd ca la cinematograf. Pe onoarea mea. Stingi luminile și lași numai așa o rază îndepărtată asupra lucrurilor. Te uiți la ele și taci din gură. Acum o fi vorbind el sufletu 'n 'de el, sireacu, dar...”

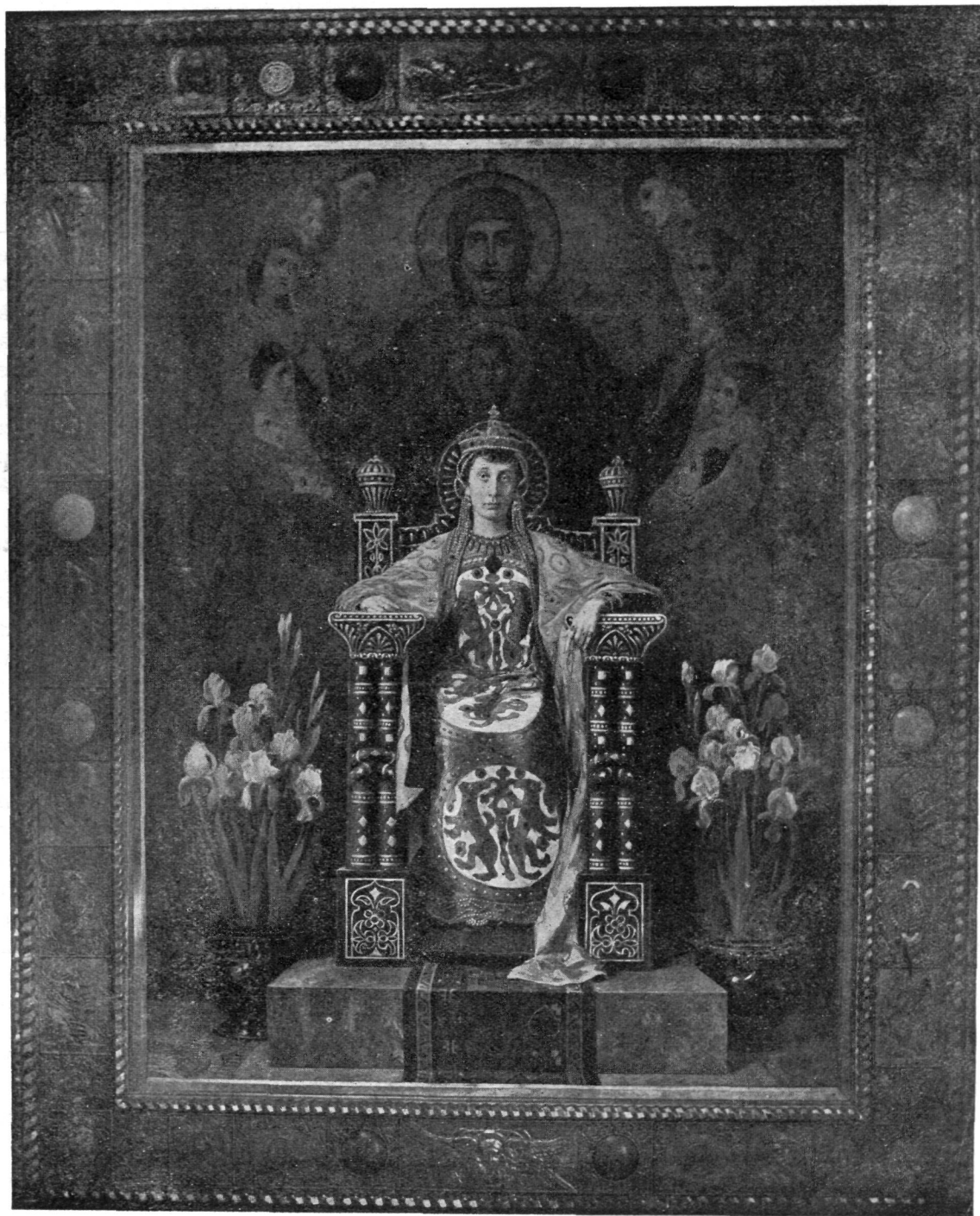
Nenii Lică i s'a părut că l-am contrazis.

„Nu, nu, înzadar spuneți voi, nu se pot povesti. Iaca, de pildă, eu. Ce sunt eu? Un cinematograf de amintiri. Aci drame, aci comedii, aci afaceri senzaționale, mă rog, ce vreți. Și cu toate astea...”

Alexandru a aruncat prima bombă:

„Vorba vine, cinematograf. Ce cinematograf e al' de nu-l cercetează nimeni?”

— Prost, ai? Firește că prost și încă pe deasupra și trist. Dar ce să-i faci? Asta-i greșeala lui. Păi, că dacă n'ar fi așa, ce mai

I. Mărkvicka: Principesa Maria Luisa a Bulgariei, în costum vechiu de domniță bulgară.

aliș-veriș domnule! Știi, te-ai așeză în mijlocul pieții și strânge nene la părăluțe. Dar...”

Nenea Lică a lăsat gluma.

„Dar, cum vă spuneam, nu se pot povesti. Amintirile îți ies așa printre gene...”

Nenea Lică și-a pipăit ochii,

„Risc o comparație. Aci unde vedeți voi că-i roșu și umflat, să vă închipuiți că-i verde, că-i deal cu pajiște. Perii ăștia să fie niște brazi și vâlcica de după deal, o vâlcică cu apă...”

— Caldă,

— Nu, dragă Alexandre, hai, să zicem că-i rece. Ei, aci vin căprioarele, adecă amintirile. Beau o leacă de apă, joacă puțin pe pajiște și pe urmă prinde-le Lică, dacă te iartă piccioarele... Și de ce vin aci și nu vin la gură, pe unde-i drumu mai larg — mai ales la mine? Las' că n'am văzut căprioare pe drumul dintre Gușteriță și Sibiu, dar și ochii, mă, pentruce s'au așezat ei deasupra gurii? Ca să fie mai aproape de creeri. Și de ce să fie aproape de creeri? De ce, de ce?! Fiindcă or fi având și creerii ăștia lipsă de un mijloc de comunicație mai umbros, mai domnesc, care să nu aibă nici o legătură cu spurcăciunea de stomah. Își au și ei aristocrația lor, care, har Domnului, are atâta mândrie ca să nu calce aceeaș cărare cu... cu scuipatul bunăoară... He-he-he-he...”

Nenea Lică și-a turnat repede în păhar, dându-l tot atât de repede peste cap.

„Săracele, biete! căprioare! Eră să le beau apa.”

S'a șters apoi la ochi și ne-a zâmbit.

„Așa așa, băieți. Nu se pot povesti. Și ca să vă convingeți voi că nu se pot povesti, iacă, am să vă povestesc eu o amintire de-a mea, una de-mi tot cântă aci în căpățină ca un greeruș... Iaca, să v'o povestesc ca să vă convingeți.”

Dar, ciudat, ca niciodată, gura i-a abzis slujba, probabil adânc jignită de aprecierile prea puțin măgulitoare pe cari a trebuit să și-le pronunțe. Nenea Lică se uită în zare bătând nervos cu degetele pe masă. Alexandru și-a ridicat păharul în sus:

„Moara fără apă!...”

— Că, bine zici.”

Și gura a reintrat în funcție.

„Hm, dar cum drac să 'ncep! Că, dacă ar aveă un început?... Atunci să zicem cu poetul.” Nenea Lică a făcut un gest profund dramatic:

„Eră o seară lină. Luna strălucea pe firmament ca un glob de aur...”

— Vassică, tot are început, murmură Alexandru.

— Are, mă, pentru tine și pentru alții ca tine. Dar dacă are un început, atunci n'are sfârșit și pentru mine-i tot atât. Eu tot la infinit ajung. Mare, mă, mare...”

I. Mărkvicka: Portretul regelui Ferdinand al Bulgariei.

Nenea Lică și-a repetat gestul:

„Pe strada X din orașul Y alunecă în întunec o pereche. El, eram eu, Ea, o... fată.

— Aha-ha, mi se pare că știm și noi pe dumneaei.”

Această nouă obrăznicie a convivului — făcea o aluzie desonorantă la adresa nenii Lică — a fost învrednicită din partea mea cu un considerabil ghiont pe sub masă. Nenea Lică nu s'a supărat însă, a zâmbit cu o bunănotă neobicinuită la el și a răspuns:

„Nu, n'o cunoști, băiete. Poate că n'aș mai cunoaște-o nici eu s'o văd acum. Întâmplarea de care mă leagă amintirea asta e veche. Eu nu eram atunci aici. Nici fata nu-i d'aici Venise acolo, în acel oraș Y, când am plecat eu. Țasta e nenorocul meu: — totdeauna a trebuit să plec când a venit cineva... Și cum zic... adecă, ce, cum zic?... N'am zis încă nimic. Voiam numai să vă spun că fata asta eră o fată ciudată. Mi-a plăcut de ea, dar și ei de mine, așa cum îți poate plăcea de un om pe care l-ai întâlnit de vreo câteva ori... Când ne-am despărțit, la vreo câteva zile dupăce ne-am cunoscut, mergeam așa...”

tăcuți, alături. Eu făceam, ea făcea. Era noapte, O duceam acasă de la un concert unde o găsisem fără să vreau. Zice ea dintr'odată, vorbea și nu să uită la mine, zice: — Spune-mi drept, ai iubit dămneata cândva?... Ce 'ntrebare! zic: — Am iubit domnișoară. Și iar am tăcut. Mergeam așa... De ce-om fi tăcut?!... Dar... dar, eu sunt nebun, noaptea mai ales. Sunt nebun. Absolut sigur că sunt nebun. Fiecare tresărit de frunză, orice gând răzleț, ia în sufletul meu proporții uriașe. Așa și atunci. Ce-o fi fost în sufletul meu?! La un colț de stradă, aproape de casa unde sta fata, am prins-o de mână, am oprit-o în loc, am prins-o de mână și m'am uitat în ochii ei. Ea într'ai mei. Și n'am zis nici o vorbă, nici eu nici ea, nici un cuvântel, n'am întrebat-o nimic și nu m'a întrebat nimic; ne-am deschis amândoi brațele și ne-am închis în ele și ne-am sărutat și pe obraji și pe gură și pe ochi, ca doi logodnici. Fără să fi avut vreun motiv, mă. Zisu-i-am eu vreodată ei vreun cuvânt de dragoste? Ba. Zisu-mi-a ea mie? Ba. Ne-am sărutat, așa de despărțire, ca și când s'ar fi sărutat alții prin noi... Destul că ne-am sărutat și... și nu ne-am văzut de-atunci. Fata s'a desfăcut din brațele mele și a fugit lăsându-mă în mijlocul drumului. Eu am plecat a doua zi...

— Dar nu se poate povesti... dar nu se poate spune ce... Ei, lăsați-mă 'n pace, voi sunteți tineri, mă, nu pricepeți.

„Băiete, să nu mai aduci nimic,” s'a întors Alexandru către chelner.

Nenea Lică nu l-a auzit. Era ocupat cu stingerea câtorva pahare, unu după altul. Pe urmă s'a repezit la mine cu fața îmbujorată și vădit ușurat de-o sarcină.

„Acum, se 'ntelege, asta pentru tine-i nimic... pentru tine... îi... nimic. Tu numai acum ai venit dela gură dulce. Tu... tu...”

Răgușise.

„Dar pentru mine este ceva, măi băieți. Uite când stau așa singur, cum vă spuneam, vine amintirea asta și mă sărută din nou, sărută buza asta veștedă și bătrână. Și știți voi ce însemnează pentru niște buze veștede și bătrâne o sărutare de fată mare? Știți, mă? Însemnează că: „Baate vânt de primăvaară...”

Nenea Lică nu știă decât vorbele astea din cunoscutul cântec pe care-l iubea atât de mult. I se umeziseră ochii. Ai mei încă. Alexandru și-a plecat capul în pământ.

„Tot-î, tot-î... ce-i prost în amintirile astea e că sunt cam-cam... cam emoționate...”

Sculându-se dela masă, nenea Lică și-a aruncat pardesiul pe umeri și din trei pași a fost la ușa cafenelii, de unde a avut vreme să ne mai trimită un: salutare și adio, băieți!

Pe mine m'a trezit din reverie glasul lui Alexandru:

„Mă, da... da și-a plătit ăsta consumația?”

Chelnerul, care ne da târcoale cu mișcări de fiară pecunivoră, s'a rânjit:

„Gu je?”

— Cu ce, cu nece, ce-ți pasă dumnitale? C'o amintire, dacă chiar vrei să știi,” am răspuns eu trântind portmoneul pe masă.

Veniamin Negru.

Nopti de toamnă.

Șoptind sfios
Un cântec drag,
Mă las rob
De-un vis pribeag.

Și codrii-și cern
Frunzișu 'n stol,
Și plâng înfrânți,
Cu glas domol.

Răsună 'n zări
Un clopot, rar,
Chemări adânci
Din văi tresar.

Și greu răsbat
Prin culmi de munți
S'alinte 'n somn
Plăeși cărunți.

Sub vâl de-argint
Dorm toate-acum...
Pustiu e 'n sat,
Pustiu pe drum.

I. N. Părvulescu.

ROMANUL REVISTEI „LUCEAFĂRUL“

Arhanghelii

de I. Agârbiceanu.

(Urmare.)

III.

Sluga popii Murășanu sosit în curtea birtului cu noaptea 'n' cap. Deshămă călușei de munte, îi duse în grajd, le puse otava în iesle, și aruncându-le pe spinare două toale vârgate cu roșu, ieși în curte. În liniștea adâncă se auziau numai sforăiturile cailor din grajd, și în răstimpuri horcăitul vizitilor cari durmiau în trăsuri, învăluiți în bunzi blănuite. Sluga Ierotei își săltă pe umerii largi cojocul mișos, și șezând în căruț, începă să-și răsucescă o țigară. Noptile de April erau foarte răcoroase la munte. Lui Ierotei nu-i eră frig, și după ce stânse capătul de țigară ar fi voit să așipească puțin, dar nu putu. Se mișcă mereu în cojoc, și abia așteptă să se reverse de ziuă. Adăpă în zori caii, le mai puse în iesle restul de otavă, și îndată ce zări o slujnică, deschizând o fereastră dela bucătăria birtului, îi strigă:

„Auzi, tu hăi, tu scumpete, s'au sculat domnii?“

Slujnica nu-i răspunse, ci-și retrase numai decât capul buhos, fața umplută de somn. Dar în curând aceeași față se coborî în curte să deschidă cotețele păsărilor.

„S'au sculat domnii, tu vecină?“ o întrebă din nou Ierotei.

„Prostule! zise slujnica mânioasă, nu s'or sculă cu noaptea 'n' cap!“

— Dar un păhărel de rachiu aș putea să capăt?

— Nici domnișoara nu s'a sculat“ răspunse fata dând drumul păsărilor, cari umplură numai decât curtea, cârâind, alungându-se, începând să răcăie prin resturile de nutrețe de sub trăsuri.

„Mi-ai putea aduce tu un păhărel de rachiu, nu-l poftesc deageaba,“ zise Ierotei.

Slujnica îl privi mânioasă și nu-i răspunse. Ii părea foarte cutezător ca omul acesta, trecut de patruzeci de ani, cu fața brăzdată de pârăiașe adânci, cu mustața surie, să-i vorbească așa.

„Nu te mâniă, zise Ierotei, dacă nu poți, bine, o să aștept până se va sculă domnișoara. Dar mi-ai putea spune: domnișorul nost a sosit?“

— Care domnișor?“ întrebă slujnica încruntându-și sprâncenele.

„Domnul tiolog, ficiorul popii din Văleni,“ răspunse Ierotei. „După el am venit“.

Fata îl privi deodată cu multă curiozitate. „Din Văleni ești dumneata?“ îl întrebă repede.

„Ba bine că nu! Dar ia'te“, zise Ierotei, zărind o trăsură cunoscută, „asta par'că ar fi a notarului dela noi.“

— Da, e a domnului Rodean. E adevărat că a tăiat săptămâna asta douăzeci de kilograme de aur?

— Cine?

— Domnul notar.

— El nu, dar băieșii dumnisale,“ zise cu convingere Ierotei.

— Sluga domnului Rodean de ieri dimineață nu s'a mai mișcat din crâșma dela „Trei stejari“.

— Hm! făcu Ierotei cu desnădejde. Ăla poate!

— Așa dar e adevărat? întrebă slujnica apropiindu-se mai tare de el.

— Ce să fie adevărat?

— Că din aurul acela i-a venit și slugii o parte bunicică?

— Cine umblă cu mierea și să nu-și lingă degetele?“ întrebă Ierotei abătut.

Fata oftă și porni spre scări. Se gândi cu ciudă că nu dăduse nici un crezământ slugii notarului. Ieri la ojină o trimise domnul Ștefănescu, birtașul, să-l caute pe „ticălosul ăla“, care își uitase toată ziua de cai. Ea îl aflase, după multă alergare, în crâșma dela „Trei stejari“. Sluga își petrecea cu doi lăutari. Cât ce-o văzu o prinse în brațe, o strânse cu putere și-i zise: „Lasă caii dracului. Vino lângă mine. Facem o petrecanie de...“ Și-i arătă o pungă plină. Ce proastă a fost că n'a rămas! Putea să aibă azi câțiva galbini din punga aceea. Deodată se opri înaintea scărilor și se întoarse spre Ierotei.

„N'ai lucrat și dumneata pe la „Arhanghelii“? îl întrebă repede.

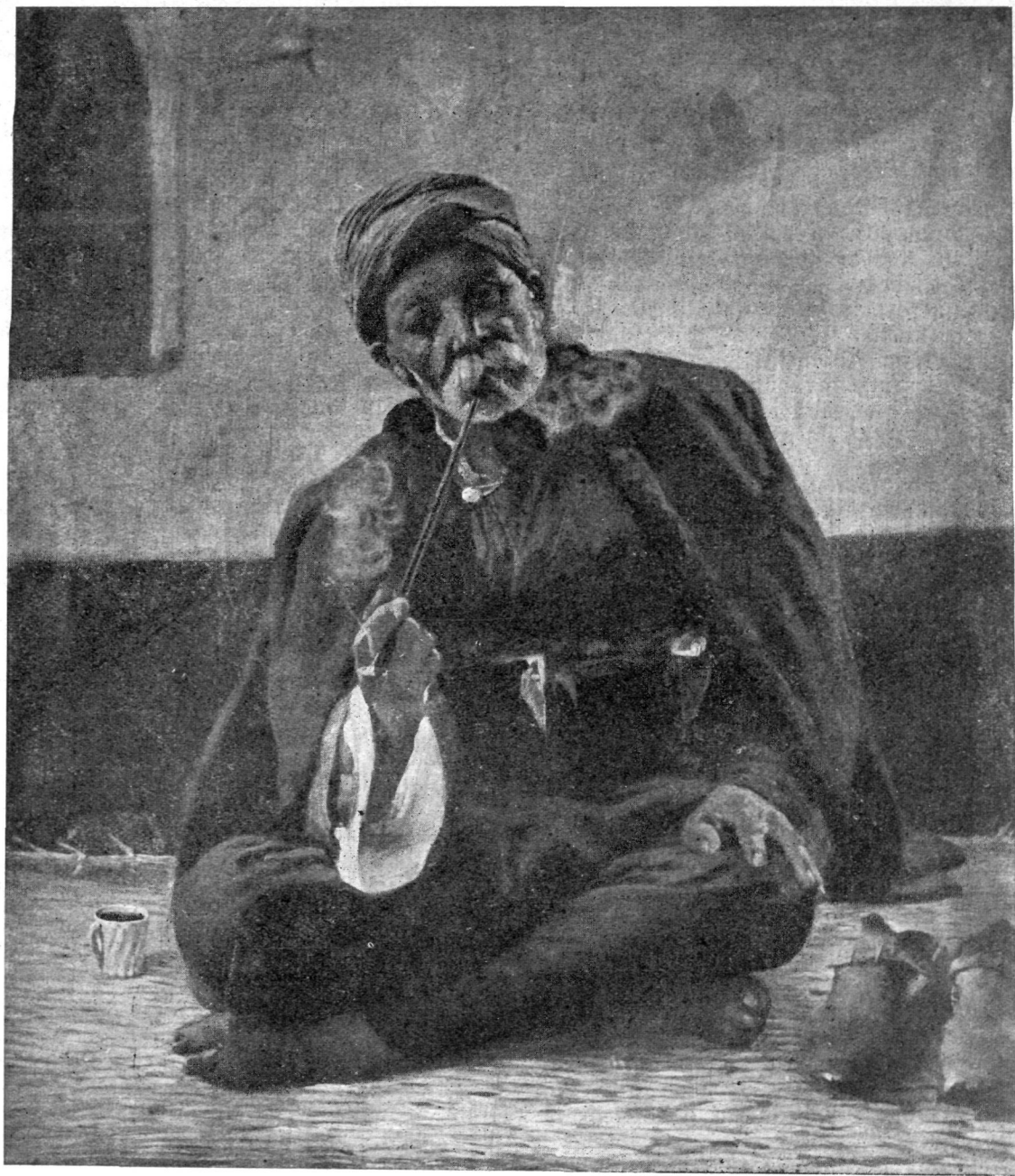
— Nu, eu nu!“ răspunse c'o voce desnădăduită sluga. „Eu nu mă pricep la băit, altfel n'aș sluji eu pe la popa“.

Fata se învârti repede într'un călcâi și dispărură în birt.

Mai târziu se sculă și domnișoara. Ierotei își bău rachiul pe care-l poftea de atâtea vreme.

„Domnișorul din Văleni s'a sculat?“ întrebă el pe chelnerița, care părea foarte indispusă.
„Încă nu,“ răspunse ea scurt.

geamantanul, și ieșind zări pe Ierotei în curte. De patru ani era Ierotei slugă la popa. Nu fusese căsătorit niciodată, nici nu era din

I. Mărkvicka: Turc fumând.

„Te rog să-l trezești; avem drum lung și greu până acasă“.

Dar domnișoara nu-l luă în seamă. Abia pe la șapte îi împlini rugarea domnul Ștefănescu.

Vasile, Murășanu desluși cu mare silă unde se afla. Sări din pat și văzu abia acum că dormise îmbrăcat. Se spălă repede, își luă

Văleni. Lui Vasile nu i-a fost niciodată simpatice omul acesta moale, încet în mișcări, puțin cam tăntănit de cap și teleleu. De multeori se miră înaintea părintelui cum de-l mai ține. Vedeă cum Ierotei când era mai arzătoare munca se îmbolnăvea, ori tândăleă, încurcând mai mult decât ajutând.

„Ce vrei, îi răspundeă popa, dacă nu-ți țin pe el rămân fără slugă. Ficiorii deaici din sat nu vin. Băile-i ademenesc pe toți“.

Și astfel părintele Murășanu era silit să-și amărească zilele cu lerotei. De altfel nu era om rău. Avea o singură patimă: rachiul, dar mai mult îl gustă, nu bea să se îmbete. Și avea o însușire foarte rară: n'ar fi furat ceva dela stăpâni pentru toate bunurile din lume.

Cât ce-l zări pe Vasile Murășanu, își ridică

Sluga rânji de bucurie, arătându-și dinții lați, gălbini.

Peste o jumătate de ceas căruța popii din Văleni durai peste podețul dinaintea curții birtului, și apucă pe drumul neted și umed. Lerotei își aprinsese o țigară groasă, de foi, și colbăia necurmat. Fumul vânat, pișcător, sbură luat în pale mici de vânt.

„De-aia-mi place mie țigara groasă la drum. O aprinzi aici și ține până'n Deleni,“ zise lerotei, întorcându-și peste umăr fața brăz-

I. Mărkvicka: Nuntă țărănească bulgară.

pălăria, îi dădă „Bună dimineața, domnișor“ și pără foarte vesel.

„Acasă sunt bine, lerotei?“ îl întrebă clericul, uitându-se la surâsul larg de pe fața slugii. Avea o față pe care nu se potrivea surâsul; nouașul de lumină între brazdele adânci ale obrazilor, părea o batjocură.

„Bine, domnișor, sunt toți bine. Părintele mi-a poruncit să-ți spun să te învâluie bine pe drum. Pe la noi e încă frig.

— Caii sunt hodiniți, lerotei?

— Mâncați și adăpați, cu hamurile în spinare, numai să pornim.

— Bine. Indată sunt gata și eu. Vezi și-ți cere un păhărel.“

dată și arătându-și dinții puternici. Era foarte mulțumitor lui Vasile și pentru rachiul și pentru țigări.

Căruța alergă cotind mereu pe ulițele strâmte ale orașelului. Pe alocuri drumul era pardosit cu piatră de râu, cu mici bolovani. Pe-aici căruța se sguduiă cumplit și făcea o larmă asurzitoare, din roți, din lezele de nuele.

Prăvăliile erau deschise de curând și ucenici sprinteni se iveau pe-o clipă în uși. Nu prea erau cumpărători în ceasurile de dimineața. Casele c'un cat, cu două, dispărură în curând, rămaseră în urmă, și ulița pe care alergau acum caii, era aproape o uliță de

sat. Chiar în cap o crâșmă eră plină de muncitori, de țărani cari veniau în oraș.

Adevărat că eră răcoroasă dimineața asta de April! Clericul se ascunse mai bine în largul palton de iarnă lucrat de croitorul seminarului.

Oricât îi eră de nesimpatic sluga Ierotei, el simți că se liniștește îndată ce-l zări. După ce se suî în căruța lor, după ce se acoperî cu țoale aduse de-acasă, el se liniști deplin,

I. Mărkvicka: O mireasă bulgară din jurul Sofiei.

se simțî în siguranță. Incepû să simtă iarăși bucuria apropierii de casă, îi părea chiar că 'ntr'un anumit fel îi și simte pe cei de-acasă. Părinții, surorile, păreau că-l mângăe de departe. La frumoasele slujbe din săptămâna patimilor va cânta în strană, iar a doua zi de Paști va spune în biserică cea dintâi predică a lui. Da, o aveă pregătită de trei săptămâni, o știă pe dinafară, o repetase cu glas mare, cu gesturi, de multeori prin coridorul întunecos al seminarului. Are să fie o predică strașnică asta! Simțî chiar o bucurie ciudată gândindu-se că va spune o predică mai frumoasă decum obicinuieste tatăl său să spună. Vor ascultă oamenii ca sfinții,

vor rămâneă mirați la sfârșit, și ieșind din biserică își vor zice:

„Ce popă scump o să iese din domnișorul Vasile.“

Căluții alergau în trap săltându-și coama lungă și aspră Livezi largi fugeau în urma căruții, se roteau domol în depărtări; jurul întreg eră pace și liniște, numai căruța făcea un sgomot necurmat, sunând a lemn uscat, a verigi de fier. Nu mai eră nici nouă, nici de curând reparată căruța popii din Văleni. Durăitul ei răsună în pădurile ce începeau să se ivească înainte ca o cădere necurmată de ape.

Lui Vasile îi plăcea vuetul acesta sec, căci începuse să-și repeteze în gând predica. Se emoționă însă în grabă și spunea cuvintele destul de tare, în vreme ce simțî și gesturile ce trebuia să le facă. De atâteaori a auzit în seminar această poruncă de căpetenie: „Preotul să nu se gândească niciodată la el când propovăduiește cuvântul Domnului. Nu predică să-și arete talentul ci să învețe și să îndrepteze pe alții.“ Vai, dar eră o poruncă prea grea pentru un cleric tânăr. Vasile Murășanu gustă înainte plăcerile succesului. Eră întâia lui vorbire la popor, și cine ar putea să spună că 'n cel dintâi debut oratoric nu s'a admirat pe sine însuși?

Simțîndu-și părinții, casa lor aproape, convingându-se că 'n el sălășluiește o forță nu de toate zilele, după cum putea vedeă din avântul cu care își repetase predica, Vasile Murășanu simțî cum îi crește o nouă putere în suflet. Cuteză acum să se gândească liniștit și la visul lui, și la baia „Arhanghelii“, și la notarul Rodean și chiar la Elenuța. Incepû numai decât să-și țină o lecție însuflețită de filozofie foarte optimistă. Se convingea cu mare ușurință că adevărata valoare a unui om nu stă în avere nici în poziția socială ce-o ocupă, ci în el însuși. Cât prețuesc cunoștințele, cultura, lupta noastră pentru ideal, atâta suntem. Poate, mai ales, cât prețuesc

simțemintele noastre. Și, după cât se simția acum, tot fondul lui sufletesc nu eră de desprețuit. Dimpotrivă! Se simția gata să se măsoare cu ori și cine, cu atât mai mult cu notarul Rodean, față de care, de altfel, simția o repulsiune instinctivă, chiar când eră în dispoziția cea mai bună.

Vedeă deci mai puțin îngrozitoare prăpastia ce-o săpase între el și Elenuța baia „Arhanghelii”. Și se puteă, foarte ușor se puteă, ca și popa Murășanu să afle aur la vr'una din băile mai mici unde eră pârtaș. Și tot așa de ușor se puteă că în „Arhanghelii” să se gate aurul, cum s'a întâmplat în atâtea alte băi. Da, roata norocului se schimbă așa de des!

Trecu un lung răstimp până ce Vasile Murășanu se trezi din contemplările lui luminoase. Soarele se ridicase bineșor și nu mai eră frig. Clericul își lăpădă paltonul de iarnă. Dar sluga băgă de seamă, își întoarse capul peste umăr și-i zise:

„Nu-l desbracă! Intrăm numai decât în pădure. Părintele mi-a spus să te îmbraci bine să nu răcești.

— N'ai teamă, Ierotei, sfântul soare-i pe răzoare” răspunse Vasile c'o bucurie copilărească.

Văzduhul eră senin, limpede ca lacrima, și ochiul de argint al soarelui radea din înălțimi amestecându-și în toată clipa perdelele jucăușe, subțiri și fine. Dar, în față, pădurea se tot apropiă, valea se strimță mereu și deodată se simți un miros tare, aspru, de umezeală de verdeță și de umbră, mirosul de primăvară al pădurilor. Drumul de țară intră în pădurea de fagi, și începă deodată să urce. Ierotei sări de pe capră, și, la o cârnitură opri călușei.

„Să mai răsufle, domnișorule, să-și iee duh, săracii”. Pășind larg, legănat, trecu înaintea cailor, îi trase de urechiile păroase, lungi, și numai decât călușei își scuturată trupurile într'un resonător picurat de clopoței.

„Eu deacum merg pe lângă cai, zise iar Ierotei, dar dumneata să-ți iei haina cea groasă. Răsuflul pădurilor e umed”, adause, fluerând cailor.

Căruța porni, în pasul cailor acum, și clericul se convinse repede că Ierotei spusese

adevărul. Îmbracă din nou paltonul. Adieri răcoroase se prelingeau și deoparte și de alta din pădure ca niște ape subțiri nevăzute. Ca niște colonne albe, rotunde, puternice, se înălțau fagii bătrâni pe coastele țepișe de amândouă părțile drumului. Creștetul lor se zărea departe în înălțimi, erau fagi aproape drepti ca brazii, fără crengi, numai deasupra cu o coroană puternică. Soarele le lumină creștetele, pe alocuri lumina puneă pete mari albe și mai în jos pe trunchiu, dar drumul

I. Mărkvicka: Țigănci.

eră umbrat și umed. Călușei vânjoși pășeau mărunt și repede, în răstimpuri sfărâiau pe nări, aburii deși începură să se desprindă din trupurile lor. Clericul sări din căruță.

„Ei, dumneata puteai să rămâi”, zise Ierotei.

„E bine pe jos, Ierotei, se mai desmorțesc oasele.

— Asta încă e adevărat, domnișorule. E și frumos pe drumul ăsta. Pagubă că sunt urcușuri așa de grele.

— Vor duce ei cumva căruța goală până în Deleni,” zise Vasile.

„Caii noștri? Oh, de ei nu mă doare pe mine capul. Dar zic când trec pe-aici care

încărcate cu povară. Ce chin pe bieții boi, numai ei și Dumnezeu știu.

— Ce să facem, Ierotei, dacă n'avem drum de fer?

— Cu drăcii de elea nici nu m'aș încurcă eu! Dar creștinul să-și aducă aminte că și dobitocul are-un suflet. Să nu pună prea multă povară. Însă neguțătorii n'au nici o durere pentru bieteile vite". Ierotei spuse cuvintele aceste cu multă durere, ca și când ar vorbi de-o mare ticăloșie omenească.

Vasile eră vesel, se simția ușor, aerul parfumat cu răsuflul pădurii îi umplea pieptul ca o băutură întăritoare.

„Să aibă și vitele suflet, Ierotei?" îl întrebă zâmbind.

Sluga se oprî o clipă, îl privi stăruitor, și pornind din nou cu pașii lui legănați, începî:

„Cum să n'aibă, Doamne sfinte, cum să n'aibă! D'apoi n'ai auzit dumneata niciodată cum mugește vaca, cum rage vițelul, n'ai văzut cum se gudură cănele când își vede stăpânul? Fac așa pentru că au și ele un suflet, domnișorule Vasile. Numai două dobitoace cred eu că n'au suflet." El tăcu, își scoase din șerpar o cărțuie toată flendere, și după ce o privi puțin, o puse înapoi.

„Cari dobitoace?" întrebă clericul.

„Porcul și bivolul," răspunse fără șovăire Ierotei.

„Porcul și bivolul?"

— Așa. Porcul mîncă, mîncă, mîncă! Bivolul se uită prost cu ochii lui. Gîndești că-s niște găluște de glod, ochii bivolului".

Vasile Murășanu rîse din toată inima. Căruța hodorogea puțin cum mergeau caii la pas, și rîsul clericului rîsună pînă departe în păduri.

Ierotei nu mai zise nimic. Mergea cu capul plecat, numai câteodată își ridică ochii și privia pădurea de fag. Tăcea și Vasile și înainta cu plăcere pe drumul pielos. Paserele ciripeau pe creștetele fagilor, vr'o mierlă flueră în vr'un luminiș.

Merseră mult așa, sluga înainte, stăpânul cel tânăr în urma lui, când deodată Ierotei se întoarse și arătă clericului o față desnădăjduită.

„O vezi?" întrebă el și porni din nou.

Vasile Murășanu se apropie de slugă, mergea alături de el.

„Ce să văd?"

— Pădurea asta! oftă Ierotei.

— Și ce-i cu ea?" întrebă clericul.

Dar oricât s'a chinuit să scoată o vorbă nouă din gura slugii, a fost înzadar, și Vasile Murășanu încercă să ghicească ce-a vrut să spună Ierotei. Il văzu că se apropie mai tare de cai și din când în când îi mîngăia, îi netezea cu palma lui aspră pe șolduri. Pă-

durea creștea în jurul lor tot mai puternică, tot mai uriașă par'că. Nu se mai zăreau decât câteodată luminișuri, pete vinete de cer, deasupra. Creștetele, coroanele se atingeau, dar jos pădurea eră rară, pînă departe se vedeau columnele acestea albe, lucii, prăpăstioase, cari pe alocuri păreau înșiruite ca niște enorme făclii. Coastele muntelui, cu cât urcau, erau tot mai prăpăstioase, dar pădurea albă de fagi părea că împrumută o siguranță neclintită acestor povârnișuri primejdioase. Pace și încredere adîncă se strecură din sânul acestui codru puternic, neclintit, bătrîn. Cum mergea pe cărarușa pielosă, care șerpuiă alături de drumul de țară, clericul își aduse aminte că, de câteori venia cu sufletul sbuciumat de-acasă, după vacanța de vară, la începutul anului școlar, se linișteă, se împacă cu soarta, trecînd prin pădurea aceasta. Totdeauna i-a fost grea despărțirea, totdeauna cu apropierea lui întîi Septemvrie simția o răceală, o repulsiune instinctivă față de școală, și student mare, pe-a șaptea și pe-a opta clasă de gimnaziu, nu-și putea stăpîni lacrimile, spre rușinea lui, când sărută mîna părinților. Tot drumul pînă în pădurea asta se simția nenorocit, ca și când ar fi dus la locul de pierzare. Tăcea, și-și îngreună sufletul cu suspine. Numai când intră în pădurea asta, de care se miră mereu, neînțelegînd pentru ce, simția cum se liniștește încet-încet, cum i se răresc suspinele, cum i se limpezesc gândurile, cum îi cresc hotărîrile în suflet. Deși nu eră aici, sub umbra creștetelor înalte, decât liniște, pace, mai ales tăcere, totuși Vasile Murășanu avea impresia de câteori trece pe drumul ăsta, că bea dintr'un izvor plin de vieață și de putere. Impresia aceasta îl urmărea tot drumul pînă la școală, chiar zile întregi. El știă acum de mult că, din Văleni pînă în orașul în care își făcea educația, avea să se adape nesmintit din izvorul acela minunat. Ii părea de multeori că la mijlocul drumului îl așteaptă un prietin nevăzut, care-i dă voință și putere. Nu-și putea da seama cum se face schimbarea aceea în el, atît știă că, intrînd în umbra și mireasma pădurii privia cu ochii mari, neclintiți, aproape hipnotizați albele, înaltele columne, cari vălăiau încet din coroanele depărtate. Dar când drumul se luminea, el se simția alt om și-i veneau surăsuri pe buze și în inimă cîntece.

Cînd venia acasă, drumul coboră în serpentine largi, ca niște cingători uriași, și nu ținea mai mult de-o jumătate de ceas. Nici nu-și putea da seama cum trecea timpul: n'ar fi știut niciodată să spună de-a finit drumul prin pădure un ceas ori zece.

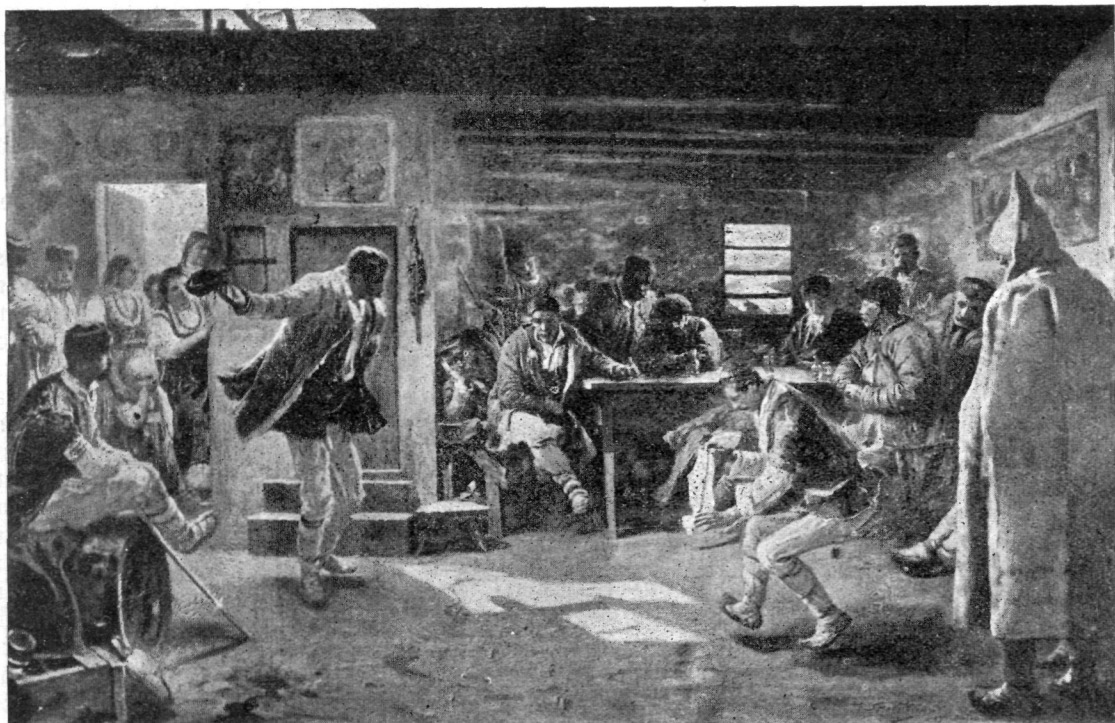
Nu încercă aceleași simțăminte însă cînd se reîntorcea dela școală acasă. Atunci su-

fletul îi eră plin de lumină, săltă pe lângă cai, culegea flori cu miros tare, aspru, de pe marginea drumului. Ori că nu aveă lipsă de nici o mângăere acum, ori că nu luă în seamă pe acel prietin nevăzut care-l așteptă în fiecare an în acelaș loc.

Vasile Murășanu, gândindu-se la toate acestea, simți o dragoste adâncă, o recunoștință față de pădurea asta, ca și care mai frumoasă nu văzuse niciodată. Fagi cu coaja albă și lucie, aproape ca mesteacănii, el nu mai întâlnise într'alte păduri și nici așa de drepti și așa de înalți. O priviă cu duioșie, nesim-

— Ne cântă 'n dos, ăsta nu e semn bun", zise iar, foarte convins, lerotei. Opri îndată caii, cercetă cu deamănuntul căruța. Clericul priviă în direcția de unde cântase cucul. Erau sus acum, aproape de creștetul muntelui, și în jos se întindea ca o nesfârșită pânză vineție, lucie care se bolteă pe alocuri și iarăși se încovoiă. Pânza asta o formau creștele fagilor înmuguriți, în cari se reflectă lumina limpede a soarelui de primăvară.

„Din partea căruții cred că nu putem păți nimic, spuse lerotei dupăce o cercetă la toate încheieturile, la roate, cuiele din osii.

I. Mărkvicka: Jocul național bulgar „Racenița“.

țind oboseala urcușurilor, deși veniă de mult pe jos acum. „Cum trec anii! se gândiă clericul. Iată mai am două luni și termin cu școala, am isprăvit cu drumurile. Unde voi fi peste un an, peste doi?“ Deși nu-i plăcuse școala, cu toate că fusese în toate clasele student de frunte, simțiă o vagă părere de rău că acum e pe sfârșite cu viața de student. Poate nici nu-i părea rău după viața asta, ci după anii cari nu se vor mai întoarce niciodată.

Căruța coti, intră într'o nouă serpentină, când înapoia lor se auzi deodată: „Cu-cu, cu-cu, cu-cu“. Lerotei se opri, stătă și Vasile.

„Il aud întâioară în anul acesta, domnișorule, zise sluga.

— Și eu, răspunse Vasile.

— Ce să pățim? întrebă surprins clericul, care nici nu băgă de seamă ce făcuse sluga.

— Ne-a cântat cucul în dos, explică lerotei, ăsta nu-i semn bun. Am gândit să nu pățim ceva pe drum. Dar la căruța nu e stricat nimic. El îndemnă cu glas domol caii, și porniră.

— De-acum eșim la lumină, zise iar sluga. Paserea putea să tacă!

— Dar nu e nimic, lerotei, zise Vasile, iac' o vorbă rămasă între oameni.

— O vorbă cu temei, domnișorule. Eu spun ce știu. Dumneata-l știi pe Gheorghe Tunsu.

— Il știu.

— N'acum pe ăla nu-l vei mai vedeă.

— A murit?

— L-a omorît baia dela „Arhanghelii“, răspunse lerotei c'o ușoară tremurare în glas.

— Când l-a omorît? întrebă Vasile înfiorat puțin de numele acesta.

— Vor fi trei săptămâni.

— Dar bine, pe-atunci nu cântase cucul, zise Vasile cercând să zâmbească.

— Nu, dar anul trecut, când l-a auzit mai întâi i-a cântat în dos. Va fi fost pe vremea asta. N'a trecut anul și l-a înghițit pământul.

— Omul poate muri în toată clipa, zise clericul. Vieața noastră e în mâna Celui de sus.

— Adevărat, șopti lerotei, făcându-și cruce și lăsând să se audă un „Doamne“ prelung. El crezută că Vasile întărește celea spuse de el.

— „Arhanghelii“ omoară mulți oameni, începū sluga. Băieșii spun c'ar da de aur tot mai mult pentru asta. Dar eu zic că nu-i semn bun.

— Au mai fost omorîți și alții? întrebă Vasile, simțind cum tristețea i se așază pe suflet ca o pânză subțire.

— Dela Anul nou Gheorghe Tunsu e al treilea. El a căzut în vârtej, că este un vârtej de par'că te cobori în iad. Pe Bumbea și pe Ilieș i-a sfârșimat pușcăturile cu danamită. O venit comisie ș'a zis comisia să nu mai lucre în vârtej, da' par'că notarului îi pasă de comisiei!

— Au oamenii piatră de măcinat în primăvara asta? întrebă clericul.

— Este, este, este destulă. Numai noi nu suntem cu noroc. Părintele nu-și mai ține părțile pe la băi. O zis că le mai dă și dracului.

Vasile Murășanu tăcu. Se gândi că n'tr'adevăr tatăl său n'are noroc la aur. Foarte puțin e tot ce-a câștigat, pe când plăți a dat destule.

Ajunseră în Deleni. Erau numai câteva case de cărbunari aici pe creasta muntelui; casele se țineau de comuna Văleni. Căruța se opri, se răsuflară călușeii, apoi slugă și stăpân se urcară și caii porniră în trap mărunț la vale. Căruța începū să răspândească iarăș până departe sgomotul, larma aceea de lemn uscat ce se izbește, se cutremură. Pădurile umpleau dealurile vecine, dar acum erau păduri de brad, cari luminau metalic, de-un verde întunecat. Drumul însă treceă tot mai departe de păduri, eră mai uscat și mai strămt. Pe culmi, prin rariști de păduri se zăreau celea dintâi case din Văleni. Case cu fundamentul înalt de piatră zidită în lut sau var, închegate din bârne de brad, cu coridoare strâmte în cari suiau scări țepișe. Coperișul la toate eră din șindile. Celea mai bătrâne păreau în depărtare cu totul negre, ca niște pete mari de întunerec, altele aveau păreții roșcați, ca blana unor capre, după cum lemnul de brad

eră mai vechiu în zid, ori de mai puțină vreme. La început se zăreau rare, apoi tot mai dese. După vreo jumătate de ceas caii porniră la stânga pe-o cale îngustă, preserată cu bolovani.

Indată, departe a drumului, se și începeă o uliță a Vălenilor. Patru case una lângă alta, toate din bârne de brad, una singură tencuită și pe dinafară și văruiată. Apoi drumul șerpuiă iar printre fânațe, și după vreun sfert de ceas, se iveau alte case înșirate la marginea drumului. Ca în orice sat de munte casele din Văleni erau aruncate ca din praștie, unde și unde, și astfel satul eră foarte lung, respirat pe vale în sus într'o depărtare de cinci-șase kilometri încă. Pe lângă drum își rostogoleă apele tulburi, alburii, ca și când ar conține o mare cantitate de cretă topită, o vale largă și repede. Luncile din jurul drumului se tot strâmtau, strivite par'că de dealurile prăpăstioase, cari se tot apropiiau, părănd pe alocuri că închid orice trecere. Păduri mari de brad durmiau pe coastele lor.

De când apucară pe calea aceasta prost îngrijită, pe care căruța popii Murășanu hurea necurmat, clericul Vasile auzi larma tipică a Vălenilor, acel „toc-toc, toc-toc-toc“ împreună c'un huet ciudat, larma pe care o făceau „șteampurile“, puiăle de pisat piatră auriferă. Larma aceasta o prindeau pădurile, o repetau, și nu se prea putea cunoaște de unde vine. Puiăle erau așezate aproape de valea acea alburie, a cărei apă groasă, turbure în vârtej roțile, căzând din scocuri largi de brad, ca niște jilipuri mai mici. La fiecare puiă apă eră condusă din vale pe canale, la unele din depărtări destul de mari, ca să fie căderea apei puternică. Roțile aveau dimensiunile celor dela mori mai mici; sulul gros eră împănă cu măsele de lemn, cari rotindu-se, ridicau în fiecare clipă câteun maiu greu, din celea patru, șase, nouă ori douăsprezece, în vreme ce în fiecare clipă lăsă câte unulsă izbească în puiă afundă căptușită cu blane tari, în care se vărsă piatra auriferă, sfărmată de ciocane. În paralelogramul acela pe scocuri subțiri se conduceau din jilipuri vine de apă. Fiecare maiu aveă ținut în capătul inferior, c'un cerc de fier, câteo uriașă măsă de cremene. Înaintea puii terenul eră închis cu scânduri groase. Troaca aceea în formă de paralelogram aveă câteva găuri, prin cari se scurgea necurmat zeamă alburie, care apoi se închegă, scurgându-se apa, în spațiul acela închis. Zeamă de-aceasta împroșcă iarăș de câteori izbiau în puiă măsesele. În spațiul închis cirul tot creșteă, se tot închegă, și sbiciuindu-se rămâneă un nisip foarte fin. Il prindeau pentruca să-l spele, să-l aleagă din nou, ca să nu ducă în vale firele

de aur ce le mai ascundeă. Il spălau pe petece de pănură, așezate anume într'un scoc aplecat, în care conduceă o șuviță de apă din jilip ori din canal. Aurul cel mai mult rămâneă însă pe fundul puii. De aci eră scos cu îngrijire și spălat apoi din nou, clătit mai bine zis, într'un vas aproape treiunghiular; tot așa se prindeau și firele de aur cari se opriau în pănurile din scoc. Se muiau într'un vas cu

Piuăle acestea făceau ziua-noaptea o larmă neînteruptă. Mai ales unde casele erau mai concentrate și piuăle mai dese.

Clericul Murășanu cunoșteă bine acel „toc-toc“, și toată munca migăloasă a alegerii aurului. Adevărat că tatăl său nu aveă piuă, dar totuș măcinase de multeori pe la alții, căci unele se puteau luă și cu chirie.

Vuetul acesta cunoscut nu-i plăcū, îl in-

I. Mărkvicka: Păstorița.

apă, se storceau bine, apoi, după ce se așeză conținutul, apa din vas o vărsau pe încetul. Toată operațiunea aceasta destul de migăloasă se bază pe principiul că ce-i mai greu se duce la fund, sau că rămâne înapoi, cum se 'ntâmplă în vasul cel treiunghiular, care n'are decât un nume străin. Pulberea de aur eră uscată apoi în tipsii puse la foc, ori eră prinsă cu mercuriu. De-aici încolo eră ușor: în Văleni erau destui cari schimbau numai decât aurul, dar nici topitorile erariale nu erau departe.

dispuse, poate unde-i aduse iar aminte de baia „Arhanghelii“, ori poate pentru că tatăl său n'a avut nici un câștig din toată ocupația asta care îmbogățiă pe mulți. Piuăle cari se auziau până acum nu se puteau zări, căci erau umbrite de arini deși, cari creșteau de zeci de ani pe țăr murul văii.

Însă nu peste mult casele erau mai dese, deoparte și de alta a drumului, și el putū să vadă sclipind în soarele primăverii spițele strălucitoare ale roților, auzi izbiturile ciocanelor cari mărunțeau piatra, văzū furnicând

în toate părțile prin curți, pe sub șoproane bărbați, femei, copii, cu vestimentele murdărite de apa aceea glodoasă, cu pălăriile pline de pete albe.

Pe drum întâlniră tot mai multe care încărcate cu piatră auriferă. Boii trăgeau din greu în jugurile lucii. Unii oameni începură să-i dea binețe clericului.

Eră aici o parte mai concentrată de sat; eră și un birt, care gemea de lume, și fierbea de cântece, de chiote. Căii mergeau în pas.

„O să vie vremi grele peste noi, domnișor“, zise sluga Ierotei, întorcându-și capul peste umăr, și el arăta cu codăriștea biciului spre birt. „În săptămâna patimilor nu se cade!

— Vor fi sosit acum dela baie, Ierotei, și vor fi flămânzi și setoși“, zise clericul.

„Nu, domnișorule, n'au sosit dela nici o baie. Pe ăștia pe toți i-am văzut petrecându-și aci și azi noapte când am trecut cu căruța. De Joi dela amiazi își petrec. Li știu eu, sunt toți băieși dela „Arhanghelii“. Adică, zic și eu așa! Dar mai mult sunt hoți decât băieși, mai mult fură decât muncesc.

— Li rămâne și notarului destul, bade Ierotei. Ori ți-e milă de dumnealui?

— Nu mi-e milă mie numai de sfânta dreptate. Ei dacă muncesc capătă bani, mulți bani“, zise Ierotei.

În clipa asta în ușa birtului se ivi un om mijlociu de stat, uscat ca o scândură, îmbrăcat în pantaloni și fără vestă. Purtă o cămașă vârgată cu verde. De pe treapta din urmă păru că-l înieptă cineva, și se rostogoli de douăori, până ce în urmă reuși să-și țină echilibrul întins pe burtă, ca o broască.

„Asta e domnul „agheunt“, scriitorul din cancelarie, zise cu satisfacție Ierotei. A venit până pe-aici să adune zăloage pentru dare. E de două zile în crâșma asta.

— N'a ajuns în loc rău, zise clericul, privind cu dis gust la cel care cercă înzadar să se ridice.

— Zic eu, că o să vină bătaia lui Dumnezeu peste noi.

— Dă-le biciu, Ierotei, s'ajungem odată“, zise repede Vasile, văzând că mulți se adunară în jurul celui căzut, și că unii privesc după căruța.

Ierotei le dădu zadarnic biciu cailor, căci un bărbat voinic alergă mâncând pământul în urma căruții, și-i ajunse îndată.

Omul se ținea de leasa căruțului, și pașia cu pași largi alătura. Limba i se încurcă, nu prea putea spune nimic deslușit; Vasile, mai mult din privirile ochilor, înțelese ce voește. Il cunoștea pe Român, eră un fin de-al popii.

„Las' bădic' Anton, altădată, acum nu, acum sunt grăbit, zise Vasile.

— Se po-po-poate! Un păhar. Nu-numai un păhar. Vin bun!“ bălbăi Românul.

Ajunseră lângă căruța alți trei, doi cu câteo sticlă de-un litru de vin, unul cu o halbă de bere.

Erau toți beți-morți, dar se vedeă că se silesc să vorbească cinstit, cât se poate de cinstit cu feciorul popii, pe care-l recunoscără și ei de departe. Clericul fu scârbit de beția lor, de fețele palide de nesomn, de ochii roșii, dar fu și mângăiat pentru dragostea ce voiau să-i arete. Luă halba de bere și o bău.

„Ș'un păhar de vin, zise cu silă unul.

— Nu mai pot. Vă rog acum să mă lăsați. Altădată bucuros“, zise Vasile.

Căruța apucă înainte; cei patru se prinseră pe după cap, și începură să cânte:

Să trăiască! Să trăiască!

Să trăiască 'ntru mulți ani!

Peste o jumătate de ceas Vasile Murășanu ajunse acasă.

IV.

Vălenii e un sat cu aproape două mii de suflete, reslătit dealungul văii pe o întindere de șapte kilometri. Strămtorat între munți, pe valea îngustă, nu se putea vedeă întreg nici de pe munții din apropiere, căci valea cotea necurmat, și la fiecare cotitură părea că închide drumul înainte. Pâlcuri de case cu învălișul de șindilă se zăriau ici și colo. Înaintând pe vale, cerul se vedeă numai deasupra creștetului, ca o pânză albastră lungă, dar îngustă. Orizontul eră mai larg numai în jurul bisericii. Aici se formase un fel de basen; un șes mai larg; coborînd de pe două văi se întâlneau aici două părâiașe: Vălișoara și Părăul caprei, două șiroaie subțiri de munte, cari însă aveau cădere destul de mare ca să învărtă roțile dela piue. În jurul bisericii erau grămădite vreo patruzeci de case. Mulți dintre cei cari locuiau aici se numărau între fruntașii satului. Spre răsărit se deschidea zare mai largă, numai în fund, desemnând o curbă uriașă, întunecată pe cer, se înălță muntele Vlădenilor, ca o enormă spinare încovoiată. Păduri bătrâne de fag și brad înegreau pe coastele lui. Eră aici punctul cel mai înalt din Văleni, aproape de o mie patru sute de metri. Primăvara, culmea muntelui împădurită cu fagi rămânea neagră până târziu. Frunza eră încheiată aici abia la patru săptămâni după sf. Gheorghe. Spre apus și miazănoapte se grămădeau într'un lanț nesfârșit dealuri țepișe, cari spre vârf se rotunzeau, părănd uriașe funduri de căldări. Spre miazăzi munții erau puțin mai departe, valea eră mai largă; aici erau fânațele Vălenilor.

Pe unele coaste, și mai aproape, și mai departe de sat, pădurile erau pustiite, numai

I. Mărkvicka: Cap de studiu.

tufişuri sărace se înălţau dintre marile grămezi de stânci sfărâmate. Coastele acestea erau acoperite cu bucăţi mari de piatră sură, gălbenă, înegrită de vânturi şi ploi, după cum eră scoasă mai de mult sau mai de curând din băi. Pe alocuri grămezile de piatră păreau zidite c'o anumită simetrie. Căsuţe cât nişte cuiburi se zăreau unde şi unde împrăstiate printre pietrele risipite, şi oameni furnicau pe sus ca nişte pitici. Detunături înfundate se auziau în răstimpuri din măruntaele munţilor. Aceleaşi grămezi de piatră şi aceiaşi muncitori se puteau întâlni aproape pe toate coastele din munţii Vălenilor. Pe unele locuri ocnele erau mai rari, pe alocuri însă erau aproape una într'alta. Guri rotunde, negre, răsuflau mereu răcoarea umedă pe care o trimeteau ne-

curmat măruntaele întunecate ale pământului sfredelit. Dar celea mai multe ocne erau acoperite de brazi, nu se puteau zări din sat. Altele iarăş erau departe, cale de-un ceas, de trei dela biserică.

Pământul se lucră în Văleni în măsură neînsemnată. Locurile reci de munte abia produceau grâu de primăvară, ovăs. Porumb numai prin grădini sămănau oamenii.

Numai preotul şi alte câteva familii purtau o economie în proporţii mai mari. În schimb fânaţe erau destule, nutreţe se făceau minunate. Un fân ca strămătura şi aromat. Câteva păreche de boi roşcaţi ieşia aproape din fiecare curte. Boi îndesaţi, dar iuţi, ageri de picior, cu coarne mici, ascuţite. Animalele acestea erau aproape veşnic în jug, iarnă-vara. Piatră auriferă eră din belşug la băi şi oamenii se sileau să nu aibă un strop de repaus piuăle.

Aproape nu eră casă lângă care să nu fie piuă şi grămezi mari de piatră mărunţită de cio-cane. Şapte-opt săptămâni peste iarnă piuăle amuţeau înţepenite în sloiuri de ghiaţă. Când iernile erau însă mai domoale, odihna lor nu ţinea mai mult de-o lună.

Locuitorii din Văleni erau aproape toţi băiesi. De vreo zece ani de când eră aur destul în băi, ei se deprinseseră să cumpere cu bani gata până şi zarzavaturile şi puii de găină. Părăsind economia câmpului, părea că ş'au pierdut orice gust de-a ţineă o grădină cu verdeţuri, de-a prăsi paseri pe lângă casă. Grăunţe, făină, porc de Crăciun, miel de Paşti, toate se cumpărau din piaţă. Şi n'a fost totdeauna aşa. Mai demult, cu toată sărăcia pământului muntos, sătenii sămănau grâu de primăvară, săcară, ţineau vite, oi. Cei mai mulţi, îndată ce se desprimăvără ieşiau la munte cu tot avutul; pe moşia lor aveă improvizate colibi, ocoale. Puteau gunoi cu vitele pământul, fânaţele, şi tot adunau toamna în coşuri cât le eră destul pe-un an. Dar pe-atunci băile erau slabe. Abia se lucră mai cu temei în patru. La celealalte mai mult scurtau decât tăiau în stâncă.

De vreo zece ani însă aurul se ivi şi într'o baie şi ntr'alta, sătenii cercară în tot mai multe băi părăsite, şi cu încetul economia fû dată uitării. Colibele, ocoalele de pe munte se dărăpănară, isbite de vânturi, putrezite de ploi, şi aşteptau să fie refăcute cine ştie peste câţi ani. Că le va veni iarăş vremea lor, spuneau mulţi bătrâni din sat, căci în Văleni se cam perândau acestea două epoci: a aurului şi a economiei. Mai fuseseră timpuri când băile erau îmbelşugate, de pildă când zidiră biserica, mare, frumoasă ca o mânăstire, şi iar urmară anii când trebuiau să-şi dreagă plugurile. Aurul se ascundeă deodată,

băieșii îl căutau până ce mai aveau parale, apoi, când mai rămăneau numai cu casa, se apucau de economie. Erau, ce-i dreptul, destui cari plecau la băi străine, mai ales în timpurile mai noue, dar mai de mult, spun bătrânii, că nici un băieș din Văleni nu-și părăsia satul. Erau și de aceia cari iarna munceau în băi, vara la economie.

De vreo zece ani Vălenilor le mersese vestea departe. Niciodată mai înainte nu se găsi în băile din Văleni aur în proporții așa de mari ca acum. Cei mai mulți nici nu mai credeau că se va isprăvi vreodată. Cisme de lac la bărbați, năfrâmi de mătăasă la femei, erau lucruri de toate zilele în Văleni.

*

Aproape de biserică eră casa parohială, o casă pătrată, grea, bătrână, dar încă foarte bine conservată. Înaintea ferestrilor eră grădiniță de flori, iar în dosul casei grădina largă pentru zarzavaturi. Preoteasa nu cumpara nici un fir de morcov ori vreo căpățină de ceapă. Popa credeă că astfel va da o pildă și femeilor din sat, cari neglijaseră cu totul grădinăritul. Dar femeile nu voiau să priceapă.

De cealaltă parte a bisericii, spre răsărit, cam o jumătate de kilometru dela curtea parohială se înălța o casă c'un cat, drăguță, cochetă, ca o vilă, zidită de curând. Avea ferestri mari, cu geamuri largi, luminoase, cari din trei părți priviau dealurile împădurite. Eră locuința notarului, trecut la pensie, Iosif Rodean. În curtea lui largă piuăle băteau necurmat vara-iarna, căci erau închise bine, ferite de ger. Intre locuința lui și casa parohială, cam la jumătatea drumului eră primăria. Celea patru prăvălii de căpetenie din Văleni încă erau aici, în apropierea celor trei case mai însemnate din sat. Dintre prăvălii, trei aveau și licență de crășmărit.

Cum se apropiau Paștile, piuăle băteau asurzitor pretutindenea. Bărbați, femei, copii, furnicau în toate părțile, pe drum, prin curți, pe sub șoproane. Alegătorii de aur stăteau frânți de șale spălând, clătărind. Care încărcate cu piatră cârțăiau pe drum. Femei gătite ca de sărbătoare intrau în prăvălii, târguiau, râdeau mulțumite, fericite, ieșiau vesele cu traistele sau dășagii plini. Erau femei voinice, cu mâinile și fețele albe, ca la doamne. Iile albe ca zăpada fluturau în vânt, luminau în lumina primăverii. Câte două, mai multe, se întâlneau, se opriau, povesteau spionându-și mereu îmbrăcămintea.

„Să grăbești, dragă, făina cea fină e pe isprăvite.

— O, tu ai și copt colacii?

— Stafide? Stafide încă nu-s. Dar pe mâne aduce.

— Voi mai aveți de măcinat.

— Cât spui? Un font? Noi unul și jumătate.

— Tu te-ai spovedit? Uf! și popa ăsta!

Acestea și alte frânturi de conversații se puteau auzi la tot pasul, unde se întâlneau mai multe femei.

Pe cât erau ele de chichite, pe atât de înglodați erau băieșii cari se zăriau când pe-o uliță când pe alta, ori pe cărărușele dealurilor, venind dela baie. Atât mai aveau de muncit: până în Joia mare la prânz. Apoi, până după sărbători, munca contenia. Ei veniau înfrânți de greaua muncă, răspândind din hainele lor muiate, îngălbenite, miros de pământ, un miros ce semănă a pucioasă, destul de înădușitor. Erau palizi, și abia apucau să intre într'un birt, să răsufle. Birtașul le aducea în grabă, salamă, slănină, brânză și bere. Nu postea nime în Văleni, doar în Vinerea Patimilor. Și munca lor eră grea, dar de când eră aur mult în băi, nici cei cari nu băiau nu mai voiau să știe ce-s posturile.

În aceste ultime zile dinaintea Paștilor, căruțele birtașilor aduceau mereu poveri mari dela oraș. Lăzi, butoaie de bere, chiar buți mari de vin, se coborau în pivnițele adânci ale birturilor. Se bea în Văleni bere și vin de întâia calitate. Oamenii erau veseli, bucuroși de viață, dădeau banul fără să se uite la el.

Clericul Vasile Mărășanu cunoștea din anii trecuți fierberea aceasta necurmată din săptămăna Patimilor. Cum nu aveă astămpăr să rămână în casă se plimbă pe uliță, privia la piuăle neobosite, răspundeă la salutul plin de dragoste al băieșilor. Intră în vreo curte, la vreun fin de-al popii, urmăria alesul migălos al aurului, se aplecă și privia deaproape nisipul de aur.

„Să te facem părtaș și pe dumneata la vreo baie, domnișorule, îi ziceau unii.

— Noi n'avem noroc la aur, răspundeă clericul zâmbind, în vreme ce nu-și puteă luă ochii dela pulberea fină, care gădele într'un mod atât de plăcut pe oricine o privește.

— Părintele nu vrea să 'nțeleagă! Dumnealui nu-i destul de statornic, tot trece dela o societate la alta. Trebuie răbdare la astfel de câștig, domnișorule“. Vasile Mărășanu ieșia apoi din curte, treceă pe dinaintea birturilor cari răspundeau necurmat o larmă închisă, înfundată. Vremea eră mereu senină, calduță; mugurii crăpară și se așteptau sărbători foarte frumoase. Clericul sorbiă aerul plin de mi-resme, se simția nefericit, numai la gândul că Elenuța nu mai sosia.

Dela surorile lui s'a informat cât ce-a ajuns acasă, și se încredințase că 'ntr'adevăr d-șoara Elenuța Rodean petrecu iarna în Viena. Surorile îi povesteau cu un fel de mahnire despre fericirea ce va simți-o fata notarului în orașul

acela mare. Nu o vorbiră cu nici un cuvânt de rău, dar Vasile simți din glasul lor cât regretă ele că nu-s așa de avute ca Elenuța. Lor le-a și trimis niște ilustrate cu palate prăpăstioase. Clericul ținu numai decât să le vadă. Privi mult scrisul mărunț al fetei; inima-i bătea cu putere și deveni palid. Acum vedeă pentru întâiaoară litera mărunță a Elenuței, și deodată-i veni un gând ciudat: îi părea că lui niciodată nu-i va scrie fetița asta, care spunea vorbe așa de drăguțe sorioarelor lui.

Când le înapoie cărțile postale, el întrebă c'o voce schimbată pe sorioare:

„Voi ce ziceți de fata asta?”

— Noi?

— Da.

— Atunci se vede că tu ai o părere despre Elenuța, răsă fata cea mai mare, Anastasia.

— Se poate, zâmbi Vasile.

Dar sora cea mai mică, Mărioara, își puse repede degetele celea mari dela mâni în câteo ureche, și începă să-și legene domol palmele, zicând în aceeași vreme:

„Măgarule, măgarule, măgarule!”

Clericul se roși, nu știu ce să creadă, și sfârși prin a se mânia:

„Cu voi nu poate vorbi omul ceva serios. Cu tine Mărioaro, mai ales.

— Și e vorba de ceva foarte serios, iubite? întrebă Mărioara, privindu-l ștângărește din nemijlocită apropiere.

— Uf! tu ești nesuferită, zise Vasile respingându-o.

— Voiu fi, dar tu te gândești înzadar la Elenuța. Și deodată începă să se plimbe legănându-se prin casă și cântând:

„E prea târziu, e prea târziu
Azi sufletul mi-l simt pustiu”.

„Se vorbește că acum de sărbători se va logodi cu un avocat, zise Anastasia. Dar, — adause îndată voină să-l mângăe — nu e sigur. Nu știe nime nici cum îl chiamă.

— De pe partea mea se poate logodi”, zise Vasile întunecat la față. El se sculă, își luă pălăria și ieși. De atunci nu mai vorbi cu nime despre d-șoara Rodean. Dar o așteptă în fiecare clipă să sosească. Poate de aceea nu putea rămâne mult într'un loc, ci se plimbă mereu agitat.

Acasă însă era liniștit ca de obicei. Spunea întâmplări din seminar, din oraș. Popa Murășanu era foarte vesel. Isprăvisese aproape cu spoveditul, și fuseseră oameni cari îi cinstiră și câteun galben de zece coroane, ba țaranul fruntaș Vasile Comănean îi lăsă pe strună un galben de douăzeci. Nici femeia cea mai săracă nu i-a dat mai puțin de o coroană pentru spovedit. Adunase parale frumoase,

mai nădăjduia la sărbători, la împărțitul Paștilor, și era vesel cum nu-l văzuse Vasile de mult. Oricât am desprețui banul în ceasurile mari ale vieții, când sufletul nostru se înalță în sboțuri negrăite, totuș el este celce ne dă de obicei siguranța zilei de azi și de mâine. Părintele Murășanu nu era lacom de averi, dar cu apropierea sărbătorilor avuse cheltueli destule, haine, pălării la fete, la preoteasă. Erau fetițele mari, putea să le sosească vreun oaspe cu intenții serioase. Astfel rămăsese aproape fără un ban, până ce începă spovedirile. Acum se simțea iar în siguranță, era vesel și veseliea lui, ca a oricărui om bun de inimă, era contagioasă.

„N'as aveă nimic de zis împotriva acestor bravi băieși, decât că sunt prea risipitori”, începă într'o seară părintele Murășanu. „Oameni pașnici, iubitori de ordine, cari știu cinsti pe toată lumea. Oameni buni de inimă. Dar prea împrăstie aurul. De multeori îmi fac impresia că nu li-s destule amândouă mâinile.

— Dar fără slăbiciunea asta a lor n'ai fi adunat nici tu atâția bani, zise preoteasa zâmbind.

— Dai la popă — dai la biserică! răsă părintele. Asta încă nu i-ar putea sărăci vreodată. O spovedanie într'un an! Dar luxul ce s'a încuibat și mai ales petrecaniile astea turbate, iată ce mă pune pe gânduri! Mai ales ce fac de-o vreme încoace băieșii dela „Arhanghelii” e ne mai pomenit”.

Niciodată nu urî Vasile cu atâta putere numele acesta ca acum, auzindu-l din gura tatălui său. Numele acesta îl simți acum aproape ca pe-un dușman, ca pe o ființă vie pe care o urește de moarte.

„Averea mare ticăloșește pe oameni, tată, zise cu vocea adâncă, ce tremură puțin. Ocna asta e un blăstăm pe sat”.

Popa îl privi cu mirare, nepricepând mânia lui, pe care n'o mai putea ascunde.

„Oh! te prea grăbești cu judecata, tinere, zise părintele, te prea grăbești!”

— Nu mă grăbesc, căci oamenii sunt lași, oamenii se nchină idolilor, oamenii sunt niște ticăloși îndată ce îi copleșește belșugul.

— Nu toți, nu toți, tinere, se grăbi să răspundă părintele. Care-i aplicat să cadă, — cade. Nu toți! Sunt oameni foarte cinstiți și între avuți”. Vasile nu mai răspunse. C'o mare cută între sprâncene se ridică dela masă și ieși în curte: „Toți, toți se ticăloșesc” repetă mereu aproape cu vocea tare. În seara aceea simți cum i se clatină speranța în reușita planurilor sale. El îndată ce auzi numele „Arhanghelii” se gândi la logodna Elenuții, și fulgerător îi veni gândul: „Dar de va fi și ea lacomă de măriri deșarte ca și

I. Mărkvicka: Păstor de capre.

surorile sale? O, așa va fi cu siguranță”, își răspunse într’aceeaș fulgerare de gând.

Noaptea abia ațipi, când tatăl său veni să-l trezească. Eră Vineri noaptea spre Sâmbătă și trebuiau să meargă la biserică să facă slujba înmormântării, să încunjure biserica. Eră noaptea prohodului lui Hristos.

Vasile se frecă amețit la ochi. Capul îi vâjâia. Privi aiurit în jurul său, se trezi cu senzația că rătăcește într’o nesfârșită pustietate. În liniștea nopții auzi cântecul de metal al clopotelor, cântecul clar, plin de durere „vanu-vanu-van”. Clericul sări deodată din pat și privi mirat la tatăl său, care stă înaintea lui ca o statuă neagră, puternică, pe care flacăra luminiții de ceară, pe care preotul o ținea în mână, aruncă o lumină înfrântă.

„Vezi! și te grăbește, Vasile, să-mi cânti în strană”, zise c’o voce înfiorată părintele Murășanu. Nu numai vocea lui eră schimbată la acest întâi ceas după miezul nopții ci și fața, privirile, ținuta, întreaga lui ființă eră alta. Clericul îl privi nedumerit, căci încă nu se trezise bine din visul adânc al somnului întâi, și-i părû că un străin, un om care așteaptă dela el ceva neobișnuit, îi stă înaintea. Rămase cu mâinile în lungul trupului, ascultând vaerul undulător al clopotelor. Părintele Murășanu băgă de seamă că Vasile doarme de jumătate, se apropie, îi puse mâna dreaptă pe umăr c’o nesfârșită gingășie, și-i zise:

„Imbracă-te. Azi înmormântăm pe Domnul”.

Cuvintele acestea le spuse c’un simțământ adânc, doi stropi i se iviră în priviri. Toată credința tinereții, a bărbăției lui părea că s’a deșteptat în sufletul său c’o intensitate neobișnuită. În liniștea nopții, când ai lui durmiau cu toții în mângăerile somnului, acestui prieten mai mare, mai puternic al muritorilor decât oricare altul, preotul se simți cutremurat la glasul clopotelor. O căldură nespuse de fină, aproape imaterială, pornind dela inimă îi umplû întreaga ființă. Un singur gând aveă, un singur simțământ: „Cât suntem noi de nemernici, Doamne, cât suntem de nemernici!” Acest oftat îi veneă neconținut. Voiă să zică: „Cât m’am depărtat de tine Doamne în anii vieții mele! Cum nu m’am gândit la tine, cât mi-a fost de puțină credința! Cum te-am uitat!” Ii părea că undeva foarte aproape, deasupra sa, în jurul său, e însuși Dumnezeu de față, și simția cum i se topește întreagă ființa în căldura aceea nespuse de fină ce-l inundă.

Ceeace observă Vasile nu eră o părere, eră adevărat. Înaintea lui nu mai stătea chipul de toate zilele al tatălui său, ci alt om cu mult mai depărtat de mizeriile pământului, eră chipul de apostol pe care aproape toți oamenii îl îmbracă în unele clipe ale vieții.

„Îndată, numai decât sunt gata, tată”, zise cutremurat Vasile simțind căldura binecuvântatei mâni părintești, cum i se strecoară de pe umăr în trupul întreg.

„Dar vezi să-mi cânti frumos, pe podobie, să nu-mi scurtezi cum v’ați îndatinat voi tinerii. Să cântați toate stihurile.

— Da, tată, n’o să lăsăm nimic afară”, răspunse însuflețit Vasile. Agitația care stăpânea sufletul popii părea că trecuse și ntr’al lui. Imbrăcându-se la repezeală își zicea: „Ce prostie să mă tulbur pentru o ocnă, pentru o fată! Ce nimicuri sunt toate acestea înaintea Celui veșnic care așteaptă să-i slujim Lui”. Nu pricepuse nicidecum așa de bine, nu văzuse așa de clar ca acum, adevărul învățăturilor cari i se propuneau în seminar. Cât

i se părură de reci de multeori, și cât de calde, cât de înalte le vedeă acum!

Avuse suferințe cumplite de câteva zile gândindu-se că Elenuța se va logodi la Paști, dar mai ales convingându-se că și ea e tot așa iubitoare de deșertăciunile mării lumești ca și surorile sale; răni adânci îi sfredeau ființa lui întreagă. Și iată acum; la gândul că în noaptea asta va sluji lui Dumnezeu, cum se închiseră toate ranele acelea, cum începe să se gândească cu multă bunăvoință chiar la Elenuța! Incepă s'o disprețuiască și iată acum o voce lăuntrică îi spuneă: Și ea e a lui Dumnezeu ca și tine. Pentruce o desprețuești? Dacă tu poți să ai gânduri bune, ea nu va putea?

Clopotul chemă mereu cu vaere prelungi, sonore. Preotul deschise încet ușa să nu trească pe nimeni. Cântecul se auziă acum și mai clar și mai curat. Eșiră amândoi în curte, fără să mai vorbească. Pe drum se auziau voci încete, cari aveau un fel de foșnet par'că. Creștinii veniau la prohodul Domnului. Aerul eră răcoros, foarte subțire. Ca într'o ceață abia zărită clipeau stelele în înălțimi. Pădurile de brazi păreau că se leagănă în întunec și însuș ele dau acel vaer cu undulări prelungi pe care-l prindeau dela clopote. Fereștrile turnului erau luminate: se vedeau în lăuntru jumătăți de oameni, trunchiuri negre, cari făceau cu brațele mișcări neînțelese; eră clopotarul și alți doi creștini.

Cu lumina de ceară în mână preotul Murășanu intră în curtea bisericii, îi lumină și lui Vasile să nu se împiedece de pragul înalt, apoi, zicând mereu: „bună dimineața! bună dimineața!” trecu printre pâlcurile de bărbați, de femei, cari așteptau să intre părintele.

În ușa bisericii stinse lumina. Făcū o închinăciune adâncă, cum nu aveă datina să facă decât foarte rar, la slujbele de seara ori de noaptea, ziua aproape niciodată și intră în biserică. Catapiteasma strălucea în lumină, icoanele sfinților în patru șire, părea că așteaptă. Întreaga biserică eră învăluită în lumina aceea mistică pe care o poți vedeă numai noaptea când ard într'o liniște adâncă zecile de lumânări de ceară.

Diacul se ridică din strana dreaptă, își înclină ușor capul cărunt, și începă să frunzărească prin cartea groasă, a cărei foi erau pătate cu picături de ceară. Preotul intră în altar, Vasile în strană lângă diac. Slujba prohodului începă cu stihirile și cântările acelea cari păreau necurmte strigăte de durere supraomenească, pline par'că de-o desnădejde sfântă, o desnădejde liniștitoare.

Vasile, aplicat asupra cărții vechi începă troparul: „Iosif cel cu bun chip de pe lemn

luând prea curat trupul Tău“. Aveă o voce de tenor, care i se supunea uimitor, un tenor puternic și totuși dulce, care făcea totdeauna să scape vreun oftat din pieptul bărbaților și lacrimi din ochii femeilor, când cântă în biserică. Dar în noaptea asta eră par'că nouă intonația cuvintelor. Apăsă prelung pe câteun cuvânt de durere, vocea lui vibră par'că lăcrămând, accentuă cu duioșie, cu dulceață cuvintele prin cari Dumnezeu Tatăl mângăia pe Dumnezeu Fiul, prin glasul prorocilor, trecea cu ușurință, ca într'o povestire, peste frazele cu mai puțină importanță. Diacul bătrân de lângă el îl ascultă totdeauna cu multă dragoste; dar în noaptea asta îl privi, ca și când ar fi lângă el un arhanghel, și de câteori trebuia să înceapă el stihul alternativ, încurcă întâi câteva cuvinte neînțelese, cu vocea nazală, până ce află șirul unde trebuia să înceapă, pe care de celea mai multeori i-l arată clericul.

Bărbați, femei, intrau mereu în biserică, cu pasul acela tăcut, cu sfiala cu care intră orice om noaptea într'o biserică. Dar băieșii din Văleni erau cu totul deosebiți în privire, în purtare, în umblet, când intrau în biserică, de alți țărani. Afară de cei vanitoși și superficiali, cari trăesc numai la suprafață, orice om par'că își împrumută altă fizionomie când intră în biserică. Poate fără să ne dăm seama, sufletul nostru simte deosebirea dintre biserică și alte case. Dar băieșii din Văleni intrau în biserică cu privirile acelea neclintite, cu seriozitatea aceea adâncă și cu paloarea deosebită cu care intrau și în gurile adânci ale ocnelor de aur. Simțiau par'că prezența aceleiași puteri și în clipa când să se coboare în măruntaele pământului și când intrau în mândra lor biserică. Veniau mereu, se strecurau încet, pe neobservate, ca și când ar fi fost niște umbre. Își ocupau locurile și rămăneau neclintiți. Un nou venit aproape totdeauna atrage curiozitatea cel puțin a celor din jurul său. Dar în biserică din Văleni, în naia bărbaților, nime nu se clinea, după ce-și ocupă odată locul.

Erau bărbați de statură mijlocie, cu bărbile rase, cu mustața rătează scurt, cu capetele tunse. Nu erau grași între ei, erau mai mult uscățivi, bruneți, cu privirile fixe. Purtau mânecări albe de bumbac, cămașă cu guler negru, sever, pantaloni de lână, pieptare la cari tot pieptul nu eră decât o enormă floare ciudată, întortochiată, cusută tot cu negru. Purtau cei mai mulți cisme. Mulțimea din naia bisericii eră tot mai deasă, și în curând nu se puteă deosebi decât o mare de capete, mai ales de frunți.

În tinda femeilor înghesuiala eră și mai mare. Multe ascultau slujba dela ușa bisericii,

I. Mărkvicka: Jertfa (Corbanul) dela Sf. Gheorghe.

dela ferestre. Între femei nu se putea vedea aceeași liniște, aceeași neclintire care stăpânea în naia bisericii, între bărbați. Ele se mai spionau din când în când cu privirile, se mai înghioldeau chiar, cercând fiecare să ajungă mai înainte ori într'un loc mai bun. Printre năfrămile scumpe se zăreau și capete descoperite, pletele fetelor tinere.

Slujba se desfășura domol și dureros. În răstimpuri depărtate părintele Murășanu cetea ectenii scurte din altar, cărora le răspundea c'un „Doamne miluește-ne“ ori „Amin“ diacul. Apoi troparele prohodului începeau să curgă iarăș. Eră o poezie adâncă, mai mult, eră o epopee de durere, de credință și speranță înfiorătoare, în cântările acelea.

Creștinii ascultau cu o evlavie mai mult decât obișnuită. Poate nici nu eră evlavie, ci o fluturare în depărtări a gândului și a simțirii. Poate unde cântările acestea răsunau numai odată pe an în biserică, făceau o impresie atât de adâncă, părănd totdeauna nouă.

Un vuet surd se ridică în biserică la Doxologie, când patru băieși bătrâni desprinsesă praporii din scoabele de fier. Se începea procesiunea, încunjurarea bisericii. Pe lângă luminile cari ardeau în biserică răsări deodată o steluță undeva în tinda muierilor. Aproape în același timp o flăcăruie albă, puțină, se ivi și între bărbați. Apoi în clipele următoare flăcările acestea se înmulțiră, se îndesară ca o ploaie de lumini, luminând

chipurile creștinilor. Oamenii începură să iasă câte doi, câte patru.

Clopotele începură să răspândească iar în liniștea nopții undulările pline de vaier. Dar acel „vanu-vanu“ vibrător de mai înainte eră strătăiat acum de glasuri deosebite. Unele făceau: uî, uî, uî, altele repede: tang-ting-tang, tang-ting-tang. Pădurile păreau acum că nu mai știu ce glasuri să prindă și le amestecau pe toate într'un răsunet prelung, îndepărtat.

În jurul bisericii porni încet convoiul. Dar oamenii erau atât de mulți încât dela început eră încunjurată de o ploaie de luminițe întreagă biserică. De departe părea că flăcările acestea albe lungurețe, svelte au căzut ca o ploaie din cer, și au rămas cu toatele suspendate în aer la aceeași înălțime dela pământ. Preotul se opreă pe rând la răsărit, miază-zi, miază-noapte și apus și cetea din Evangheliile patimilor. Glasul lui se auzia departe în liniștea nopții.

Diacul, ajutat de cântăreți, repetă mereu „Sfinte Dumnezeule“ pe glas de îngropăciune. Vasile nu mai cântă. Mergea cu capul plecat, cu luminița de ceară în mână. Eră o liniște de vânt desăvârșită. Clericul eră cu totul pătruns de misterul nopții acesteia, și nici nu băgă de seamă că un băieș trecând pe lângă el, îi stinse cu mâneca albă luminița. Imbulzeala eră foarte mare.

„Poftește ș'o aprinde dela mine“, zise o voce dulce, arginție lângă el.

Clericul privi la dreapta și văzu uimit pe domnișoara Elenuța. Ea eră ascunsă aproape cu totul într'un palton lung. Dar luminița pe care o ținea în mână îi lumină fața gingașă, senină, albă, îi lumină mai ales ochii cari ardeau întunecați sub sprâncenele dese. Nici nu crezû întâi că-i Elenuța, după cum mai înainte abiă recunoscû pe tatăl său.

„Te rog aprinde-ți luminița, s'a stins“, zise din nou c'o voce cântătoare fata, mergând alătura de el.

Clericul fû atât de mișcat, încât nu știă ce să facă, nu știă cum să-și aprindă luminița.

Elenuța i-o luă, i-o aprinse la luminița ei, și i-o dădû.

„Dumneata... dumneata“, începû să bâlbăe Vasile, dar foarte încet așa că numai el se auzia.

„Grijește că iar ți-o sting“, zise fata, văzând că Vasile n'are nici grije de luminare.

„Dumneata ești acasă?“ reuși să întrebe clericul.

„Da. Am sosit Joi seara. Erați chiar spre sfârșite cu slujba în biserică“, răspunse fata, care nu se mai depărta de lângă Vasile, ci mergea alătura de el.

„Nu v'am văzut. Da, nu v'am văzut“, zise iar clericul oftând din adânc. Fata îl

privi o clipă în reflexul lumânării de ceară. Eră foarte palid, dar mai frumos ca orișicând.

„Nu m'ai putut vedea, zise fata. Ieri, toată ziua, n'am ieșit din casă, m'am simțit foarte obosită“. Tăcu, își dresă cu mâna stângă o cută la haină, ori a fost mai mult o mișcare instinctivă, cum au toate femeile când simțesc ceva deosebit ce nu pot spune, ori când așteaptă ca altul să continue firul conversației. Dar clericul nu zicea nimic. O privi cu ochii mari, întrebători, o privi neconținut.

„La înmormântare am ținut să viu neșmintit. Toți s'au împotrivit, dar mie îmi place. Slujba asta de noaptea a lăsat totdeauna o impresie adâncă asupra mea, zise Elenuța. Apoi adause îndată c'o voce schimbată, mai joasă, mai tremurătoare. Dumneata ai cântat așa de frumos, așa de frumos“.

Vasile nu-i răspunse ci o privi numai cu aceeași privire fixă, arzătoare, de somnambul par'că.

Părintele Murășanu se opri și ceti cea din urmă Evanghelie. O parte din oameni mai intrară în biserică, alții se grăbeau spre poarta din curtea bisericii. Incepea să se reverse de ziuă.

„La revedere, d-le Murășanu“, zise Elenuța, voind și ea să plece.

„La revedere, domnișoară“, zise cu vocea stinsă clericul.

„Rămâi mult acasă? îl întrebă din nou.

— Până în Dumineca Tomii, domnișoară.

— Eu de-acum am isprăvit cu școala“, zise fata și mai rămase ca și când ar aștepta ceva.

Dar clericul nu-i putu spune decât un prelung „Așaa?“

Fata se pierdă în mulțime, Vasile Murășanu intră în biserică unde slujba se continuă cu utrenia și liturgia, până când afară eră ziuă albă.

(Va urmă.)

Cântec.

Cântarea asta tristă ce picură 'n amurg
Sfielnică 'nsoțită de coarde de ghitară,
S'o pierde 'n larg de lume, ca apele ce curg,
Ca freamătul de cânturi în liniștea de sară.

Și mulți vor asculta-o din treacăt — neștiind
Că fiecare notă ce tremură-a fost prețul
Amar al unei clipe de sbucium — și sfârșind
Ș'a strâns la piept ghitară și plânse cântărețul.

Ecaterina Pitiș.

Cronici.

Religie. Biserică.

Un exemplu pentru noi.

Un neobișnuit eveniment se petrece în biserica romano-catolică din Sibiu. Aproape toți catolicii de naționalitate germană au hotărât dăunăzi să iasă din sânul bisericii latine, care le calcă în picioare drepturile autonome, le ignorează limba și le primejduiește naționalitatea. Prilej direct la pasul acesta rezolut a dat ținuta volnică a preotului orășenesc și a episcopului din Alba-Iulia. Se știe, că biserica romano-catolică din Ardeal se bucură de anumite drepturi autonome, recunoscute atât de guvern, cât și de papa. Comunitatea bisericii catolice din Sibiu încă are dreptul să rezoalve singură afacerile bisericesti și școlare. Acest drept a voit să-l apere curatorul comunității față de episcopul Majláth. Insistând însă prea energic pentru respectarea lui, episcopul, fără să aibă dreptul la aceasta, l-a depus din funcțiunea de curator. Majoritatea credincioșilor s'a declarat însă în favorul

curatorului Zeibig, condamnând volnicia episcopului. Acum resensul stărnit a scos la suprafață și alte plângeri ale Nemților catolici. Că limba germană a fost scoasă din toate bisericile și școlile catolice din Sibiu, că orfelinatul întemeiat de Maria Terezia, care a fost pur german, acum e complet maghiarizat și servește numai interesele credincioșilor maghiari. Școala elementară catolică și-a pierdut caracterul german, ca și cele două claustre din Sibiu. În celea patru biserici catolice se țin la sărbători nouă predici ungurești și numai una în limba germană, cu toate că Nemții sunt în majoritate față de Maghiari. Singura instituție în care au putut Nemții să se susțină până astăzi este consiliul bisericesc (Kirchenrat), din care vrea acum să-i scoată episcopul Majláth.

În 19 Ianuarie Nemții catolici au ținut o adunare, la care au desbătut toate aceste nemulțumiri. Recunoscând primejdia catolicismului au pus de-adreptul întrebarea: Nemți sau Catolici? Și aproape cu unanimitate au hotărât să iasă din biserica catolică, declarându-se că, mai întâi, vor să-și păstreze limba,

pe care amenință s'o înghită catolicismul pus în serviciul tendințelor de maghiarizare.

Iată un frumos exemplu de conștiință națională, care și pe noi ne poate pune pe gânduri. O luptă pentru naționalitatea noastră și una pentru autonomia bisericii noastre românești avem doar și noi Românii din sânul bisericii catolice. Drepturile limbei românești sunt călcate în picioare de catolicismul, care a făcut „contract” cu guvernul maghiar pe socoteala noastră. Și ce-am făcut noi? Am invocat temeiurile convingerii noastre religioase, ne-am poclonit în fața papii, asigurând, că noi suntem întâiu Catolici și numai pe urmă Români. Alipirea noastră a scos zâmbete pe buze la Viena, ca și la Roma. Frații noștri însă au rămas pierduți. În viitorul apropiat ne vom apăra în acelaș chip și autonomia și nu vom îndrăzni, ca Nemții catolici din Sibiu, să ne întrebăm: Români sau Catolici mai întâiu?

Astfel de întrebări își poate pune numai o conștiință națională trează și adâncă.

R.

Artă.

Un pictor bulgar: Ivan Mărkvicka.

Într'un număr trecut am pomenit în câteva cuvinte de evoluția picturii bulgare, relevând factorii principali, cari au contribuit la dezvoltarea acestei arte.

Am spus atunci că unul dintre cei mai de seamă reprezentanți ai picturii bulgare moderne e Ivan Mărkvicka, care a binevoit să pună la dispoziția revistei „Luceafărul” câteva reproduceri după operele sale.

Câteva notițe biografice și o seamă de aprecieri asupra acestui artist, credem că vor înlesni publicului ardelean să-și facă o idee clară despre valoarea creațiilor lui Mărkvicka, cari se publică în acest număr.

Mărkvicka, după ce s'a întors în Bulgaria, la anul 1878, din München, unde și-a făcut studiile, a fost și el nevoit, ca atâția alții, să primească o catedră de maestru de desen, ca să-și asigure existența, căci pe vremea aceea, când în Bulgaria nu se știă ce înseamnă pictură artistică, eră cu neputință să se gândească a-și agonisi pâinea de toate zilele cu arta pe care o învățase cu atâta trudă. A avut să dea piept cu greutăți uriașe, ca orice artist răsărit dintr'un popor tânăr fără tradiții culturale și străin de sbucimările superioare ale creațiilor artistice. El, însă, nu s'a descurajat, ci s'a așternut pe muncă având deplină conștiință a puterilor sale și purtând în sufletul lui de idealist credința în izbânda ostenelelor sale. Și a ajuns să-și vadă visul cu ochii. Astăzi în Bulgaria e o frumoasă mișcare artistică sprijinită de stat, apreciată și înțeleasă de public.

Pictorul Mărkvicka a avut să lupte cu multe neajunsuri mai ales la începutul activității lui. De pildă n'avea de unde să cumpere nici vopsele, pânză și alte articole necesare artei lui, cari comandate din străinătate, în lipsa căilor de comunicație, îi soseau

cu întârzieri de câte 6 luni. Nu putea găsi nici modele, deoarece poporul simplu eră de credință că cel ce-l pictează îi ia umbra, fără de care moare.

Dar a învins toate aceste piedeci, căci talentele mari înving și rășbat prin orice greutăți pentru a-și împlini misiunea lor de luminătoare ale popoarelor.

Astăzi Ivan Mărkvicka, e un bătrân seniu, cu barba și cu părul alb ca zăpada. E încă în plină putere de viață, sprinten la vorbă și la faptă. Ochii lui vioi și visători sunt mereu dornici de frumuseți nouă. E bucurios de vorbă și dacă ai prilej să-l cunoști mai deaproape, sub vălul modestiei cu care se împrejmuie, descoperi un suflet de visător, de mare artist și de cugetător.

Nota caracteristică a operelor lui e nota națională. Creațiunile lui sunt smulse din sufletul poporului din care s'a născut și înveșnesc pe pânză crâmpie din viața poporului bulgar. În tehnica și execuția operelor sale e un colorit dulce și armonios. Desenul precis și amănunțit până la pedantism.

Din lucrările lui ce se reproduc în acest număr se vede spiritul național și local, care predomină în toate. În „Sâmbăta morților”, o scenă creștinească din viața poporului bulgar, se observă concepția superioară a artistului: zădărnica vieții, pe care o redă într'o formă poetică și îmbrăcată într'o atmosferă cu un colorit dulce și armonios.

În „Răcenița” (joc național bulgar) zugrăvește caracterul Bulgarului în veselie, jucând, chiuind și bătând din palme. Tabloul reprezintă interiorul unei cămări delă sate. Tărani stau în jurul unei mese de lemn, alții cocoțați pe butoaie, admirând pe cei aprinși de joc. Subiectul acestui tablou e specific bulgăresc.

Tot așa sunt aproape toate creațiunile lui, cari fac parte dintre cele mai prețioase comori de artă ale poporului bulgar.

Vieața și activitatea acestui pictor poate servi de pildă vrednică de urmat pentru artiștii poporului român din Ardeal, cari în străduințele lor spre zările frumosului vor trebui să mai învingă multe piedeci...

D. N. Cabadaieff.

Economie.

Mișcarea cooperativă.

„Asociațiunea” ținând cont de nevoile multiple ale poporului nostru, a primit oferta de 50 de mii de cor. a d-lui Vasile Stroescu, angajându-se a lua sub scutul ei propaganda mișcării cooperative, în scopul căreia marele nostru mecenat dăruise suma de mai sus.

În ședința sa din urmă „Asociațiunea” a și ales un conferențiar în persoana d-lui Gheorghe Stoica, fost redactor la mai multe ziare, care și-a și început activitatea în direcția aceasta. Noul conferențiar a prezentat Comitetului central al „Asociațiunei” un plan de activitate, pe care-l dăm în resumat în cele ce urmează.

Pentru familiarizarea publicului cu ideea cooperă-
tunii și pentru orientarea lui pe terenul acesta este
necesară o propagandă în graiu viu, dusă cu un aparat
de cunoștințe speciale. Mijloacele întrebuintate în
acest scop sunt de diferite naturi. Propagatorul va
trebui să se îngrijească de creșterea unei generații
de oameni, chemați să promoveze ideea cooperăției
odată incolțită în inima poporului nostru. Atenția lui
va trebui dela început îndreptată asupra institutelor
noastre teologice și pedagogice încredințate cu creș-
terea unor generații de intelectuali, cari vin mai des
în contact cu poporul și au în seama lor conducerea lui.

Viitoarea preoție și învățătorime va trebui deci
familiarizată cu sistemele diferitelor soiuri de coope-
rații, cari în toate țările unde prosperează dau cele
mai binecuvântate roade.

Un alt mijloc de propagandă este crearea unui
curent favorabil pe cale publicistică, prin ziare și
reviste, sau prin redactarea unui organ special, cu
colaborarea tuturor prietenilor acestei însemnate miș-
cări economice.

Ca un început practic conferențiarul și-a luat sarcina
de a scrie pe înțelesul tuturor o broșură informativă
asupra cooperativelor sătești, care se va publica în
biblioteca poporală a „Asociațiunei“. Va țineă apoi
cursuri de vară pentru preoți și învățători în diferite
centre românești și va lumina poporul asupra acestei
mișcări prin prelegeri la țară, mai cu seamă în loca-
litățile prielnice unei înjghebări cooperative.

Va aduce un folos real desigur și întocmirea de
studii speciale pentru cărturari, în cari se va trata în
mod științific importanța tovărășiilor pentru progresul
cultural, social și economic al poporului.

Conferențiarul va țineă cont și de educația practică
a celor chemați la conducerea însoțirilor cooperative.
În scopul acesta va întocmi o călăuză practică pentru
introducerea viitorilor conducători în secretul admi-
nistrației și în purtarea contabilității.

Pentru cunoașterea cât mai temeinică a terenului
prielnic înființării de însoțiri economice, conferențiarul
va căuta să adune date statistice cât mai exacte asupra
vieții economice și sociale a poporului nostru din di-
feritele ținuturi, și amăsurat acestor date va înființa
bănci sătești acolo, unde ele sunt reclamate de ne-
cesitățile populațiunei, fără a jigni interesele institu-
telor financiare deja existente.

Începutul acțiunei sale, conferențiarul îl va inaugura
cu redactarea statutelor model și a tuturor scrisorilor
necesare la îndeplinirea formalităților legale de în-
temeiere.

Dar activitatea acestui nou organ al „Asociațiunei“
nu se va mărgini numai în cadrul mișcării cooperative.
Cunoscând tendințele instituțiunei noastre de cultură,
conferențiarul se va lăsa călăuzit în toate acțiunile
lui de scopul măreț pentru care a fost creată „Aso-
ciațiunea“ și va căuta să concentreze interesul tuturor
Românilor în jurul acestei mame protectoare a nea-
mului nostru.

Iată de ce adresăm și cu acest prilej în coloanele
acestei reviste un călduros apel către toți Români

de bine, să dea noului conferențiar tot concursul lor
pentru a-și putea îndeplini în conștiință greaua sar-
cină, ce i se impune.

A servi instituțiile noastre de propagandă culturală
și economică înseamnă a țineă neamul nostru în cu-
rent cu civilizația modernă, însemnează a ne creă nouă
înșine un traiu mai omenesc, mai liniștit, adăpostit de
greul vieții și nesiguranța zilei de mâne.

* * *

Însemnări.

Armistițiu literar. Dela o bucată de vreme, în-
treaga noastră vieată literară e stăpănită de o cumi-
nenie care îngrijorează. Dacă ar fi să admitem in-
fluența politicei asupra literaturii, lucrul ar fi ușor
de înțeles, știut fiind că întreaga Europă ne laudă
pentru politica noastră „cuminte“. Intr'adevăr: nu se
poartă nici o polemică literară, nu se exprimă nici
un fel de păreri, nu se relevă nici un talent nou, nu
se fixează nici un curent literar. Vieața literară curge
liniștit, ca o apă care trece printr'un șes nămolos,
încărcându-se cu tot ce-i iese în cale, și înaintând încet
cătră genunea în care se va pierde...

Apar totuș o mulțime de publicații. Tipografiile
înființate special au de lucru din greu. Mulțime de
„pick pocket“-i literari se fălesc. În mijlocul unui public
desorientat și chiar naiv, cu ceeace au putut șterpeli
din buzunarele literaților din Apus. Se pun în circula-
ție felurite valuri false, se fac intervenții pe la teatre
pentru incurajare de autori bătrâni, se publică atâtea
poezii, încât ți se pare că toate muzele Olimpului au
fugit... de sgomotul războiului balcanic și s'au așezat
la București, în mijlocul celui mai cuminte popor din
Europa.

Sunt așa de mulți poeți români, încât la un premiu
dat de ziarul „Viitorul“ pentru o poezie patriotică
s'au prezintat peste o sută! Și cu toate acestea, ce
vieată literară liniștită. Fiecare copilaș... literar sburdă
pretutindeni, se amestecă în toate, conduce reviste
în capitală sau în provincie, face critică, dă sfaturi,
scrie piese de teatru. O influență funestă se pare a
fi avut „teatrul școlar“ pe care minist. de instrucție
a căutat să-l introducă la școalele primare. Altfel nu
se explică frigurile pieselor de teatru, care au cuprins
tineretul de ambe sexe. Ba ceva mai mult: dentistul
meu, pe când mă svârcoleam de durere de măsele
imi istorisea, că și el și nevastă-sa și copilul cel mai
mare — în clasa I de liceu — au scris câte-o piesă
de teatru și mă rugă să fiu arbitru! E îngrozitor!

Mergi pe drum, sau intri într'un local public — să
zic la Terasa Oteteleşanu din București — și vezi
numai tineri cari te privesc cu dispreț. Sunt scriitori.
Îți aduci aminte de conversația paserilor lui Cyrano
de Bergerac: „Sufletul paserilor, cu siguranță, e ne-
muritor. Dar ceeace-i stupid e că ființi cari n'au nici
cioc nici aripi, ființi cari merg pe două picioare, pre-
tind că și sufletul lor e nemuritor!“

Și atunci îți explici de ce acest areopag de copii privește cu dispreț la acei cari n'au scris versuri, proză, piese de teatru... Se gândesc tinerii: „Statul și literatura“. Ce ideal...

Se scrie, în înțelesul grafic, prea multă literatură. Natural ar fi deci să existe și o mișcare oarecare, o luptă, o tendință de selecționare. Ei bine, nu se simte nimic. Literații noștri sunt prea „cuminți“, sunt prea lipsiți de personalitate pentruca să se amestece la un loc, țin prea mult la bunul traiu pentru a colabora la toate revistele cari plătesc, chiar când de-acolo au fost înșepați, sunt prea doritori de glorie și deci voesc să-și tipărească numele pretutindeni.

Și iată de ce e atâta liniște în viața noastră literară. Dar mai e ceva. De câțeva vreme lipsește cu totul o critică literară. Ar trebui un biciu de foc, sau și un ciomag puternic și un nou „în lături“ să răsună ca un glas de apoi pentru atâția profanatori ai literilor române. Sunt sigur că n'ar vărsa nimeni nici o lacrimă când s'ar cântă: *Requiem aeternam dona eis, Domine* pentru atâtea glorii ale literaturii române actuale.

Iată, așa dar, cauzele acestui armistițiu literar.

✱

Literatura de Crăciun. Crăciunul aduce cu sine îndestularea. Mulțumirea stomacului și chiar și a sufletului așteaptă pe oricare bun creștin. Deaceia editorii de reviste, ziare, calendare și alte soiuri de publicații se grăbesc să prezinte bunului public românesc și câte-o porție de literatură. Și fiindcă această hrană sufletească nu se prea caută, e natural ca ea să lase mult de dorit, fie sub raportul calității, fie sub acela al cantității. Cei mai obișnuiți sunt copiii pentru cari se îndrugă fel de fel de vrute și nevrute cari nu vădesc decât marea dragoste a editorilor pentru... câștig. Ziarele, dau și ele literatură de Crăciun. Cele politice sunt, în ceeace privește literatura, de o sărăcie dureroasă. E poate și chestie de bun simț: s'ar jigni literatura în mijlocul vorbelor de ocară ce se debitează — și cari formează singurul mijloc de atracțiune al presei politice — în ziarele partidelor.

Ziarele independente parcă nu știu să facă nici un fel de selecție. Bucăți literare se amestecă printre anunțuri de băcănie, ori printre aprecieri și articole de prost gust. Se pare că a fi ziar independent însemnează a fi independent de orice părere, de orice bun simț. Nici un ziar n'a scos un supliment literar, ceeace obișnuiesc ziarele streine. Ba să nu greșesc: „La Politique“ a făcut o astfel de încercare. Din acest supliment, bine tipărit, putem releva studiul d-lui I. Dragu „Despre obiceiuri românești“ și acel al d-lui Jules Brun despre „Poezia populară românească“. Celelalte ziare s'au mulțumit să-și procure câte o bucată literară ori câte o poezie pe cari s'o arunce în paginile lor.

Găsești multe nuvele și schițe slabe sub cari se cetește nume cunoscute și te gândești iar la dragostea cea mare pentru... arginți. Ba știu chiar mai dinainte că în toate ziarele vei întâlni numele acelorași scriitori. E și foarte natural ca scriitorii să dea lucruri scrise

la cafenea unor directori de ziar, cari au aceleași opinii literare ca și gălăgioasa populație de țigani din „Blumenau“ și cari nu știu nici elementarele reguli de bună cuviință ca să se poarte omeneste cu scriitorii cei buni. Literatura de Crăciun a ziarelor noastre nu poate avea o valoare. Câtă plăcere simți când pui mâna pe ziarele de cinste, de credință, de sforțare către ideal scrise de săracii redactori din Ardeal. Numărul de Crăciun al „Românului“ poate stă cu cinste alături de orice ziar strein.

✱

Trebuie să relevăm colaborarea d-lui Sadoveanu la ziarul „Universul“. D-sa își are reputația bine stabilită și deci nu mai e nevoie să mai vorbim de literatura pe care o publică la numitul ziar.

✱

În România apar destule reviste. Provincia își are și ea revistele sale, din cari unele apar foarte suli-mănite ca niște țafe de mahala.

Dintre revistele din capitală, „Flacăra“ a dat un număr de Crăciun destul de bun. Poezia d-lui Gregorian „Isus“ poate prevesti lucruri frumoase.

O altă revistă, „România ilustrată“, publică începutul unei povestiri „Crinul vieții“ (The lily of life) scrisă de A. S. R. Principesa Maria. Începutul care se dă, în traducere românească, relevă alesele însușiri literare pe cari le posedă A. S. R.

✱

Un început de polemică literară. A fost, lucru extraordinar și un început de polemică literară. Ea a fost însă trecută la faptele diverse, ca acele informații: „un început de incendiu s'a declarat în strada X, dar a fost repede localizat“. Noi stăruim puțin asupra acestui început de polemică literară, pentrucă oglindează, într-o câțva, moravurile noastre literare.

E vorba de polemica dintre d-l M. Dragomirescu, președ. S. S. R. și prof. universitar, și Alex. Davila, directorul general al teatrelor.

Din scrisorile adresate de către beligeranți „Noii rev. române“, unde s'a purtat polemica, se vedeă lămurit că d-l Dragomirescu intervenise pe lângă dir. teatrelor ca să joace piesa unui tânăr scriitor. „Intervenția am făcut-o în calitatea mea de critic — zicea d-l Dragomirescu — și dacă d-l Davila divulgă o conversație „particulară“ dă dovadă de bun simț“. Adecă — mai pe șleau — e rău crescut. Tot d-l Dragomirescu lasă a se înțelege că dir. teatrelor ar fi un fel de „persecutor“, un fel de strigoiu al dramaturgilor „români“, pe care îi prigonește pe toate căile.

Răspunsul d-lui Davila a fost cam aspru. El lovea mai mult în tânărul autor care avusese nenorocirea să fie protejat de d-l Dragomirescu. Poate piesa acestui autor ar fi fost superioară „Actriței“ — care constituie o jignire a artei dramatice — „Visului lui Ali“ și altor visuri urite cari au sărăcit Teatrul Național cu decorurile lor și au gonit publicul dela prima scenă a României. Dar bietul autor n'a avut noroc.

Tot din pricină că d-l Davila refuzase o piesă s'a produs o mișcare neobișnuită la S. S. R. D-l Dragomirescu a combătut candidatura dir. teatrelor la pre-

sedenția numitei societăți și a reușit să se aleagă d-sa. Au plecat atunci din societate câțiva scriitori — dintre cei mai buni — pentru motive cari îi privesc — și d-l Hertz care vrea să debuteze și anul acesta — cum face de câțiva ani — cu o piesă pe scena Teatrului Național. Trebuia deci să fie alături de d-l Davila. După această scurtă răfuială — când scrie și când vorbește d-l Dragomirescu par'că se bat oltenii din Dealul Spirei — a urmat retragerea pieselor d-lui Delavrancea dela Teatrul Național. Marele prozator trimetea o scrisoare deschisă d-lui Davila, prin care îl acuză că, din reavoință, nu i-a jucat piesa „Hagi-Tudose” cum trebuie și deaceia piesa a căzut.

Nu credem ca d-l Davila să fie vinovat de căderea piesei d-lui Delavrancea. Adversarii dir. teatrelor au găsit însă un nou prilej să strige împotriva „dușmanului pieselor române”. Eu mă gândesc la tragica situație a d-lui Davila care e ca și aceea a D-rului Stockman „dușmanul poporului” din piesa lui Ibsen.

Acest început de polemică are dar o foarte mare însemnătate. Ea a învederat următorul lucru: ca și în politică, unde ori și ce căzătură care nu eră capabil să îndeplinească nici un rol în viața socială, dar cerea slujbe și sinecuri și dacă nu i se dădeau strigă pretutindeni „persecuție politică”, apare în viața noastră literară tipul nenorocitului lipsit de ori și ce talent care strigă: „persecuție literară”. Il vezi pretutindeni agitându-se, înghesuindu-se în societăți și adunări, urcând scara tuturor redacțiilor și dând câte un „fragment” din „geniala lui operă dramatică... într'un act” pozând în victimă a directorilor de teatru. De-acum încolo s'a găsit formula: nu vor mai exista autori fără talent, ci autori distinși de infama „persecuție literară”. Bucurați-vă nulițăți! Le vor găsi societăți pentru protecția voastră și destui oameni politici certați amarnic cu literatura cari să vă arunce câte ceva în gură.

Oamenii de bine trebuie să se constituie însă într'o societate de „persecuție literară”, căci altfel riscăm să ne fugă vizitiul, croitorul, cismarul și să se ducă la Terasa Oteteleșanu din București pentru a demonstra împotriva direcției teatrelor care le-a refuzat piesele.

✕

O propunere. Într'un ziar din capitală, d-l Tzigara Samurçaș face propunerea să se înceapă o acțiune pentru luminarea străinătății asupra rostului și firii noastre ca neam. D-sa se revoltă împotriva unui francez care, publicând un studiu despre legende bulgărești în „Revue bleue”, tipărește și o legendă în care se spune că Românul are cap de țigan, iar țiganul cap de Român. Lucrul în sine nu e așa de supărător. Se știe doar că și noi avem destule glume răutăcioase la adresa vecinilor.

Propunerea d-lui Samurçaș însă e bine venită și de aceea voim s'o discutăm puțin.

D-sa face apel la diplomații noștri și-i roagă — indirect, bine înțeles — să înceapă o acțiune de lămurire a streinătății asupra noastră. Din partea aceasta, declarăm că n'avem nici o nădejde. D-l Samurçaș știe, mai bine decât noi, ce pot face diplomații.

Mai e vorba, în propunerea de care vorbim, de publicații în limbi străine și de conferinți ținute în centrele mari ale Europei. Foarte bine. Ne e teamă însă că oficialitatea noastră va însărcina cu aceste lucruri pe nechemăți. Cum d-na Smara se plimbă prin Italia cu miile de franci hărăzite de sentimentală dărniciie a unor miniștri, tot așa se vor plimbă și alte Smare masculine. Precum se dau sume foarte respectabile pentru felurite „Românii ilustrate”, tot așa se vor da și de acum încolo pentru publicații inutile.

Dacă Strindberg a scris în „Domnișoara Iulia” că dacă argatul nemernic care seduce pe această d-șoară s'ar duce în România, ar ajunge prinț, dacă în atâtea romane franceze se vede fixată câte o canalie „din România”, nu e fiindcă acești autori n'au avut noțiuni geografice, economice, financiare, geologice etc. despre România, ci fiindcă au cunoscut pe odraslele degenerare ale neamului nostru cari sporesc la ticăloșiile vieții parisiene. Înainte de a impune străinătății o părere bună despre noi, trebuie să contribuim la așezarea unei vieți de muncă, de cinste și de credință într'un ideal aici acasă și atunci privirile străinilor se vor îndrepta asupra noastră. Propunerea însă e bună în ceea ce privește subvențiunea unei reviste cum eră „Revue roumaine” a d-lui Virgil Arion. Această revistă fiindcă nu apără interesele vreunui puternic, sau nu făcăă reclamă vreunui Vanitas, a trebuit să înceteze deși Nr. 4 — cred — eră cules.

O astfel de publicație, condusă cu toată obiectivitatea posibilă, ar împiedecă pe atâtea Claretie să mai scrie cărți cari jignesc cel mai elementar bun simț, cum e „La Roumanie intellectuelle contemporaine”, ar împiedecă pe „Das goldene Buch” să mai publice — ca acum câțiva ani — enormități despre Vieța literară din România, pe Enciclopedie du XX-e siècle — de sub direcția d-lui Méziers dela Academia franceză — să mai tipărească articole de cea mai proastă informație.

O astfel de publicație, având în vedere binele obștesc, mă îndoiesc că va fi întemeiată.

D-l Tzigara Samurçaș care cunoaște mai bine pe oamenii politici îmi va da dreptate. (Luciu.)

✕

Slavii de sud. Monarhia habsburgică a început să pătimească de frigurile primejdiei Slavilor de sud. Această primejdie nu e nouă și nici nu e creată de vreo putere dușmană din afară, ci tot de înțelepciunea politică a Vienei. În 48 Croații lui Iellacici și Sârbii lui Stratimirovici au luptat pentru împăratul ca și Românii lui Iancu. Lipsa de prevedere politică a împiedecat pe Windischgraetz și pe Schwarzenberg să creieze un imperiu pe baze naționale, un imperiu al tuturor popoarelor, cu teritorii naționale autonome. Drept recunoștință pentru sângele vărsat pentru împăratul, popoarele au primit decorații și statul de jandarmi al lui Bach, iar mai târziu nenorocitul dualism. Slavii de sud din monarhie, ca și noi Românii, n'au putut și nu pot fi mulțumiți cu soarta lor. De când politica austriacă a anexat și Bosnia și Herțegovina s'a mărit și primejdia Slavilor de sud, cari

e firesc să-și îndrepte ochii spre pravoslavnică Rusie, ca să-și poată realiza idealurile naționale.

Ca să se vadă ce putere constituie Slavii de sud publicăm următoarele date statistice, imprumutate dintr'un articol al lui Karl Renner, publicat în revista „Der Kampf”.

Slavii de sud în cifre rotunde:

	în	și afară de
	monarhie	
I. Slovaci	1,400.000	—
II. Sârbo-croați:		
a) Croați		
în Dalmația	500.000	—
„ Istria	200.000	—
„ Croația și Slavonia . . .	1,750.000	—
„ Bosnia și Herțegovina . .	400.000	—
„ Ungaria	300.000	—
	3,550.000	—
b) Sârbi		
în Dalmația	100.000	—
„ Croația și Slavonia . . .	650.000	—
„ Bosnia și Herțegovina . .	850.000	—
„ Ungaria	500.000	—
„ Montenegro	—	300.000
„ Serbia	—	2.600.000
„ Turcia	—	300.000
	2,100.000	3,200.000
Total	5,300.000	
c) Sârbi mahomedani		
în Bosnia	650.000	—
„ Turcia	—	100.000
Total	750.000	
III. Bulgari în Bulgaria	—	3,000.000
„ Turcia	—	1,600.000
Total	—	4.600.000
Suma Totală	7,700.000	7,900.000
	15.600.000	

Adecă dintre 15,600.000 de Slavi din Sud jumătate se găsesc în monarhia habsburgică. E-deci foarte firesc, că atunci, când Slavii afară de monarhie caută să se unească, lărgindu-și teritoriile naționale și adunând între granițele aceluiaș stat pe toți conaționali, să se gândească și Slavii din monarhie la o unire, căutând să-și asigure puterea ce li se cuvine în cadrele monarhiei, prefăcând dualismul în trialism. Într'un caz de războiu între Rusia și Austro-Ungaria, facă oricine socoteala ce înseamnă cele 15 milioane și jumătate de Slavi sudici pentru monarhie. Austria se găsește în fața uneia dintre cele mai grele probleme, pe care nu o va mai putea rezolva cu învechitul „Divide et impera” și nici cu prietinia Ungurilor, pe care o caută în vremea din urmă Viena.

§

Votul universal. „Sieb.-D. Tageblatt” publică o statistică a alegătorilor din comitatele locuite de Sași după noua lege electorală, în caz când se va vota neschimbată. Datele cari ne interesează și pe noi sunt următoarele:

Numărul total al alegătorilor	Sași	in %	Unguri	in %	Români	in %
Comitatul Sibiiu fără orașe						
până acum:	2776	1536	55'3	104	3'7	1131
în viitor:	10664	4856	45'5	285	2'3	5536
Orașul Sibiiu						
până acum:	1889	1239	65'5	404	21'3	238
în viitor:	3285	2066	62'8	745	22'6	451
Orașul Sassebeș						
până acum:	582	252	43'2	62	10'6	265
în viitor:	773	317	41'0	101	13'0	352
Comitatul Brașov fără oraș						
până acum:	1564	1089	69'6	296	18'9	178
în viitor:	6508	3184	48'9	2168	33'3	1145
Orașul Brașov						
până acum:	2831	1153	40'7	1147	40'5	519
în viitor:	4584	1652	36'0	1984	43'2	909
Comitatul Târnava-mare fără orașe						
până acum:	2795	1902	68'0	393	14'0	498
în viitor:	13947	9309	66'7	1323	9'4	3291
Orașul Sighișoara						
până acum:	698	458	65'6	159	22'7	77
în viitor:	1186	743	62'6	306	25'8	128
Orașul Mediaș						
până acum:	377	262	69'4	65	17'2	47
în viitor:	730	469	64'2	153	20'9	99
Comitatul Bistrița-Năsăud fără Bistrița						
până acum:	2113	974	46'0	324	15'3	813
în viitor:	9852	3666	31'1	726	7'3	6045
Orașul Bistrița						
până acum:	894	553	61'0	242	27'0	98
în viitor:	1478	841	56'9	428	28'9	200
Comitatul Târnava-mică						
până acum:	2286	514	22'5	1180	51'6	591
în viitor:	7004	2826	40'4	2313	33'0	1854

Aceste date au fost primite de deputații sași pe cale particulară.

§

Martirii școlii secundare. În Rusia, nu în Ungaria, ceea ce vine cam tot aci. În Petersburg. Un elev al unei școlii secundare, maltratată în chip nemăsurat de un așa numit profesor al lui, s'a sinucis. Acest caz revoltător a ridicat în picioare pe toți elevii dela celelalte școli. La înmormântarea nenorocitului aproape că n'a lipsit nici un băiat și nici o fată de liceu. Au fost flori și plânsete. Dar, ce va să însemneze această demonstrație? Poliția rusească eră neliniștită. S'au întreprins cercetări după cunoscutul sistem, cu perchiiziții și arestări și cu bătăi, neapărat. Rezultatul lor a fost surprinzător. S'a găsit, că întreaga capitală rusească este legată, dela un liceu la altul, cu o ligă: „Liga martirilor școlii secundare”. Și ce făceau bieții elevi în cadrele acestei ligi? Ceteau cărți științifice și discutau pro-

bleme școlare, cari îi interesau pe ei și despre a căror existență nu puteau să afle nimic dela profesorii lor, ocupați mai mult cu mănuierea trestiei și cu schițarea pozelor cât mai încruntate. Prin urmare, pedagogie rusească: eliminări și alte pedepse.

Întreagă presa străină a protestat împotriva acestui amestec nechemat și primejdios al poliției în învățământ. Dacă trebuiau pedepsiți bieții elevi doritori de știință, atunci trebuiau pedepsiți de profesori și de aceștia într-o măsură foarte mică cel mult pentru nota de ironie a ligii. Dar pedagogia rusească nu stă departe de mentalitatea poliției, întocmai cum cea ungurească de administrație. În Rusia fac operă de învățământ detectivii, în Ungaria solgăbirăii.

✽

Păcatul. Filozofii de ocazie ai foiletoanelor dela ziarele mondiale au subiect. O fată din apropierea Parisului a fost găsită moartă în Versailles, sub o stâncă. S'a constatat, că a murit de foame, deoarece nu eră nici o urmă de altă cauză a morții. S'a constatat apoi și faptul, că fata eră dintr-o familie bună, că a plecat prin Paris în alt oraș la niște rudeni și că în Paris, întâlnindu-se cu un tânăr ofițer, vechiu cunoscut și prieten al ei, a fost desonorată. Chinuită de această faptă, ea n'a mai îndrăznit să-și caute rudeniile, dar nici să se întoarcă acasă. A luat-o pe jos, fără nici o țintă, colindând din sat în sat, în jurul Parisului, vreo cinci săptămâni. Când i s'au isprăvit cei douăzeci de franci a ajuns în Versailles, a pus capul pe o piatră și... a murit.

Cine nu vede în această întâmplare o sguuitoare tragedie? E destul să-ți inchipuiești și numai rătăcirea nenorocitei fete, desnădăjduită de păcatul ei. Dar cine și-ar putea inchipui, că părinții sunt de vină pentru moartea fetii? Așa ceva numai un așa zis „umanitar“ foiletonist și filozof social își poate inchipui, zicând, că da, părinții sunt de vină, fiindcă... fiindcă au dat o creștere religioasă prea fanatică copilei lor.

Grozav!...

Orice om își dă doar' seama, că mai bine a făcut fata că s'a dat morții. Dacă nu murea, ce se putea întâmpla cu ea? Cel mult ajungea și ea în rândul celorlalte, cari băjbăie pe străzile orașelor mari, păstrându-și vieța, dar omorându-și sufletul.

✽

Tolstoi și Rubinstein. Lilian Niechia, o irlandeză, fosta secretară a marelui compozist Rubinstein, își publică acum memoriile. Între multe altele scriitoarea povestește și următoarea întâmplare vrednică de însemnat.

Odată, cunoscând Rubinstein pe Tolstoi, l-a invitat la masă. Din vorbă în vorbă a ajuns conversația la Sonata Kreutzer. Nu înțeleg, a zis Rubinstein vădit nemulțumit, cum poate cineva să se amestece în muzică dacă nu se pricepe. D-ta, de pildă, ai dat titlul unei povestiri a d-tale „Sonata Kreutzer“ fără să ai habar de bucata mea muzicală. Ea nu are nimic de a face cu tot ce spui d-ta în povestirea d-tale. — Tolstoi a ridicat nepăsător din umeri, răspunzând: mi-e indiferent. Aceasta putea să fie și o ofensă pentru Rubinstein. Momentul eră penibil. Tolstoi a trecut însă repede la alte chestiuni, ceea ce nu l-a împiedecat

pe Rubinstein să-și spună verde părerea, după ce a plecat contele: „Scriitorii ăștia, de câte ori se amestecă în muzică, spun ori scriu prostii“.

O fi având dreptate compozistul gelos de muzica lui, față de Tolstoi, nu putem să știm. Fața de toți scriitorii, în general, fără îndoială, n'a avut însă dreptate. Nu mergem mai departe cu pildele decât la răposatul nostru Caragiale. El știă să vorbească adânc și frumos despre muzică, pe care o cunoștea foarte bine. A și scris odată o critică muzicală despre d-șoara Cella Delavrancea. Iar cei cari îl cunosc își aduc aminte, că maestrul putea să-și fluiere partituri întregi din muzica clasică. „Sonata lunii“, în special, eră dragostea lui. Vorbea adeseori despre ea și chiar în articolul de filozofie literară „Câteva păreri“ o pomenește în mijlocul unor elogii entuziaste.

✽

Centenarul lui Gr. Alexandrescu. „Societatea scriitorilor români“ va comemora centenarul marelui poet în 20 Ianuarie, ora 8³/₄ seara, în Palatul Ateneului din București. Programul serbărilor e următorul:

Partea I: Simfonie eroică, de Beethoven, executată de orchestra ministerului instrucțiunei publice, condusă de d-l Dinicu.

Partea II: Cuvânt festiv, de d-l C. Dissescu, ministrul instrucțiunei publice. Însemnătatea serbării, cuvântarea d-lui C. C. Arion, președintele de onoare al „Societății scriitorilor români“. Satira spiritului meu și Ucigașul fără voie, de Gr. Alexandrescu, spuse de d-l C. Nottara. Vieța lui Grig. Alexandrescu, mentor, cuvântarea d-lui G. Bogdan-Duică. Grig. Alexandrescu, cuvântarea d-lui Delavrancea.

Partea III: Grig. Alexandrescu, ca om politic și moralist, cuvântare de d-l Eug. Lovinescu. Ode, satire și fabule de ale lui Gr. Alexandrescu, spuse de scriitorii Cincinat Pavelescu și P. Locusteanu. Naționalismul lui Gr. Alexandrescu, disertație de d-l Ion Scurtu. Umanitarismul lui Grigorie Alexandrescu și poezia sa anul 1840, cuvântare de d-l Mihail Dragomirescu, președintele „S. S. R.“.

În sfârșit o activitate demnă de societatea scriitorilor români.

✽

Ion Maiorescu. La Craiova s'a desvălit bustul marelui naționalist Ion Maiorescu. Din acest prilej ziarele din România se ocupă de importanța culturală și politică a acestui mare Ardelean trecut în România. La Craiova a apărut și o lucrare despre vieța și activitatea lui Ion Maiorescu datorită d-lui V. Mihăilescu. Fotografia bustului desvălit în Craiova am publicat-o anul trecut, ca anexă la Nr. 5. Bustul e lucrat de sculptorul Iordănescu.

✽

Icoane sfinte. Domnul Flaviu C. Domșa din Blaj a tipărit în colori două icoane sfinte foarte frumoase. Icoanele sunt compoziția sa proprie și reprezintă pe Isus și pe Maria. Sunt foarte potrivite ca să înlocuiască oribilele icoane străine din casele noastre țărănești. Se pot cumpăra dela d-l Domșa (profesor, Blaj) cu prețul de 4 cor. 30 fil. franco.

.....

Poșta redacției.

— Manuscrisele nu se înapoiază. —

O. Versurile în gen popular sunt draguțe. Le publicăm la acest loc:

Salcie cu frunza rară.

Salcie cu frunza rară,
Te-am păzit cinci luni și-o vară.
La umbra ta resfirată,
Mi-am tors dragostea visată.

Acum văd că nu mai poți
Vraja viselor s-o porți.
Vântul crengile-ți îndoale
Și de frunză te despoaie.

Toată frunza care moare
E un vis care mă doare.
Toată frunza care te lasă
E un dor, care m'apasă

Poate ne trimiteți și altele...

G. V. Lucifer. Regretăm foarte mult că nu putem trimite nici o vorbă de încurajare «arcașului mărunț al unui ideal rebel».

.....

Bibliografie.

L. Domide, *Înșiră-te mărgărite*, legendă de V. Alecsandri. Partea I. Compusă pentru soli, cor mixt și orchestră sau pian. Partitura de pian: 5 cor.

Dr. V. Loichița, *Patriarhul Ciril Lucaris*. Caransebeș, 1912. Preț: 50 bani.

Dr. Gustave le Bon, *Nașterea și moartea materiei*, trad. de Victor Anestin, „Biblioteca pentru toți” Nr. 777. Preț: 30 bani.

D. Furtună, *Firicele de iarbă*, povestiri și legende românești. „Biblioteca pentru toți” Nr. 808. Preț: 30 bani.

Dumitru Furtună, *Vremuri înțelepte*, povestiri și legende românești. „Din viața Poporului român” XV. Edit. „Academiei Române”. București, 1913. Preț: 1 leu.

Tudor Pamfilie, *Culegere de colinde, Căntece de stea, vicleime, sorcove și plugușoare*, întocmită pentru folosul tineretului. „Biblioteca pentru toți” Nr. 734—735. Preț: 60 bani.

N. Bălănescu, *Cultul energiei*. Giurgiu, 1913.

August Scriban, *Ortografia românească*. Edit. „Librăriei românești”. Iași, 1912. Preț: 20 bani.

Dr. Ioan Urban, Jarnik, *Beția de cuvinte*. Bârlad, 1912.

Victor Tordășianu, *Al XXIV-lea raport general al comitetului central al „Reuniunii române de agricultură din comitatul Sibitului” pentru anul 1911*. Sibiu, 1912.

.....

Revista „Luceafărul”.

Revista „Luceafărul” cu 1 Ianuarie 1913 intră în anul al XII-lea de existență. Ce a făcut revista „Luceafărul” pentru cultura românească în cei unsprezece ani de existență credem că e de prisos să o mai spunem. Cei cari sunt în curent cu mișcarea noastră culturală, literară și artistică știu că „Luceafărul” a stat în serviciul renașterii culturii naționale din ultimul deceniu, grupând în jurul ei pe cei mai de seamă scriitori dela noi și din România. Tinerii scriitori din Ardeal și-au făcut cariera literară în coloanele revistei „Luceafărul”. Numele lor e nedespărțit de această revistă, care, cași „Sămănătorul” din România, înseamnă un popas nou în istoria literaturii românești. Revista „Luceafărul” mai are meritul de a fi o revistă artistică și literară pentru familiile culte. Orice familie, care a vrut să aibă în casă o revistă de actualitate și frumoasă, a ținut să o aboneze. E cea mai răspândită revistă dela noi. Numărul abonaților trece peste trei mii.

Revista „Luceafărul” publică articole, nuvele și, în fiecare an, câteun roman original. În 1913 ya publică romanul „Arhanghelii” del. Agârbiceanu. În acest roman se zugrăvește viața băeșilor din Munții-Apuseni.

Revista „Luceafărul” mai publică adaosuri artistice în colorii sau heliogravate și ilustrații în text. Apoi adaosuri muzicale și distractive.

Condițiile de abonament:

Ediția simplă

În Austro-Ungaria:

1 an 20 cor., 6 luni 10 cor.

Pentru preoți, învățători și studenți:

1 an 16 cor., 6 luni 8 cor.

În România și străinătate:

1 an 26 cor., 6 luni 13 cor.

Ediția de lux

În Austro-Ungaria:

1 an 26 cor., 6 luni 13 cor.

În România și străinătate:

1 an 32 cor., 6 luni 16 cor.

Ediția de lux fiind tipărită pe hârtie cromo, ilustrațiile ies cu mult mai frumoase, încolo e identică cu ediția simplă, tipărită pe hârtie velină, anume aleasă pentru ilustrații.

Abonamentul se plătește înainte, la începutul fiecărui an.

Premiile revistei „Luceafărul”.

Revista „Luceafărul” dă tuturor abonaților cari își achită abonamentul în cursul lunii Ianuarie 1913 cărți și reproduceri artistice în preț de 5 cor.

Între cărțile pe cari le trimite franco ceteritorilor e și noua carte a d-lui Octavian Goga, *Insemnările unui trecător*, care se vinde cu 3 cor. Între reproducerile artistice sunt tablouri din pictura clasică și românească.

Ceice nu achită abonamentul în cursul lunii Ianuarie 1913 nu au dreptul la aceste premii.

Rugăm pe toți binevoitorii culturii românești să răspândească „Luceafărul”.

Administrația revistei „Luceafărul”

Sibiu (Nagyszeben)

TIPOGRAFIA LUI W. KRAFFT ÎN SIBIU.

Orl. C. Tăstănuș